

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

E g y e s z á m á r a 30 f i l l é r.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A debreceni indítvány s a református egyházalkotmány alapelvei.

IV.

Az önállóságra hivatott nagy egyházaknak az egyházmegye hatósága alól való kivetését sürgetvén a debreceni indítvány, telhoz egy analognak vélt példát a polgári közigazgatás teréről s azt kérdi: „kinek jutna eszébe, hogy nem jól van az, hogy a nagyobb, a törvényhatósági joggal felruházott városok, hogy Debrecen, hogy Szeged stb. nincsenek alávetve a kisebb községekből alakult, ezek védelmére, gondozására hivatott vármegye hatóságának?”

Erre mindenekelőtt azt jegyezzük meg, hogy más a polgári és más az egyházi közigazgatás. Ennek az utóbbinak egyedüli jogforrása a szentírás s az idők folyamán ezen az alapon kifejlődött confessionalis gyakorlat. Célja, eszközei változhatatlanok; ugyanazok ma is, mint az apostolok idejében. A honnan, mint már említettük, nekünk reformátusoknak egyik dicsekvésünk az, hogy alkotmányunk azonos az apostolok korabeli egyházalkotmányával. Ellenben a polgári közigazgatás jogforrása nélkülöz minden kodifikált isteni normát. Még a Justinian-féle gyűjtemény is csak jogszokások komplexuma s létrehozója az a „lumen naturae“ volt, melyet mi a mi református egyházalkotmányunkban elégségesnek teljességgel nem tartunk. Ennek a polgári közigazgatásnak céljai és eszközei is változnak; időhöz, körülményekhez kötöttek, mit éppen a Szinay ur által felhozott példa bizonyít legjobban. Hiszen, mikor őseink Pusztaszeren a vármegyei rendszert megalkották, még akkor városok nem is voltak s ennél fogva azok jogi tekintetben a vármegyéknek nem koordinálhattak. De idővel igenis.

E kettőt tehát t. i. egyházat és államot egy

kalap alá venni soha nem lehet s nem is volna tanácsos.

De meg bármilyen tetszősnek lássék is első tekintetre és sokak előtt a Szinay odavetett eszméje, — a kivihetés módozatait egyáltalán nem mutatja meg. Csak példaképpen említjük itt fel az egyházi törvénykezés menetét. Ha a városi egyházak az egyházmegye hatósága alól kivétnének, ugyanakkor ugyanazok az egyházmegyével koordinált viszonyba jönnének. Már most nem tudjuk, hogy oly esetben, mikor az egyházközség és egyházmegye ugyanazon testület, tehát az egyházközségi és egyházmegyei bíróság is azonos bíróság, a törvénykezés fokozatosága hogy lesz fenttartható?”

Gondoljuk, hogy indítványozók szeme előtt az erdélyi ugynevezett püspöki vizsgálat alatt álló egyházak lebegnek; de egy az, hogy, — mint fentebb kimutattuk, — illet a hamisítatlan református egyházalkotmány nem ismer; más hogy mégis csak különös ebben az irányban indulni éppen azoknak, kik annyira perhorreskálják az „erdélyi speciálisokat“ s a kik az elüti történeti fejlődéssel bíró erdélyi egyházalkotmányt teljesen a magyarországi egyházalkotmányval kívánják egyenlősíteni!

Az 1884. évi 20. sz. a. kelt egyházmegyei határozatra és az ezen határozatba felvett küldöttségi előterjesztésre még csak nem is reflektálunk, mert az a határozat az egyházkerület elé fel nem terjesztetvén, — egyszerű kísérletnél nem egyéb!

Egyébiránt, habár a törvény az egyházmegyévé alakulást az egyházakra való osztlás nélkül nem engedte is meg: nézetünk szerint annak a világon semmi akadálya nem volt eddig se, hogy az „önállóság utját kereső“ debreceni egyház legalább a parókhialis köröket megalkossa. Ezt meg lehetett volna csinálni akkor is, ha az egyház benne marad az egyházmegyé-

ben; nem értjük tehát az indítványnak azt az állítását, hogy az egyház „a lelkészi (parochialis) körökre osztásba hajlandó volt belemenni“ s „hogy ennek a törekvésnek sikere nem lett; hogy a bonyodalom ez uton meg nem oldott, nem egyházunkon, — az egyházkerületen mult, a mely ily módozatok mellett az egyházmegyévé alakulást nem engedte meg.“ Természetes, hogy nem engedte; mert törvény értelmében nem is engedhette; sőt meggyőződésünk szerint külön önálló gyülekezetekre osztlás nélkül nem fogja megengedhetni a jövőben sem, mert egyházmegye széles e világon mindenütt, — a hol valódi református egyházalkotmánnyal találkozunk, — csakis az önálló gyülekezeti élet alapján jöhet létre. De a parochialis körökre osztlás más dolog; ez egyáltalán elképzelhető és a kritikus viszonyok által égetően sürgetett intensívebb cura pastoralis érdekében már rég megvalósítható lett volna a debreceni egyházban is. Ha nem valósult meg, ennek oka nem lehet sem az egyházmegye, sem az egyházkerület.

A mit az indítvány az egyházi adók és adótermészetű közszolgáltatások behajtásának a módjáról, zsinati törvényünknek szabatos rendszerbe foglalásáról, a kettős elnökségről, a presbyteri közgyűlésen érvényes határozathozatalra a presbyterek legalább $\frac{1}{3}$ -ad részének jelenlétéről, a lelkészválasztásról, meghívási jog gyakorlásáról, a próbaszónoklatokról, lelkészi nyugdíjintézet megalkotásáról, költségelirányzatról vagy éppen az alkoholismus elleni védekezés szükségességéről

mond, — már mind alsóbb rendű s nagyrészen adminisztrationalis kérdés s ezekkel könnyen végezhetünk.

Helyeseljük, hogy az egyház adóvégrehajtó ne legyen, hanem hogy az egyházi adók, — az egyes gyülekezetek szabad tetszésének fentartásával, — az állami adókkal együtt és egy módon szedessenek be. A zsinati törvények szabatosabb rendszerbe foglalása ellen sem lehet elvi kifogást tenni. Sokkal kényesebb kérdés a kettős elnökség kérdése; ez már igenis *belevághat a református egyházalkotmány lényegébe!* Minthogy azonban erről indítvány csak futólag emlékezik meg s nem is sejteti, hogy a szabályoztatást mi módon óhajtáná, — erről bővebben jelenleg mi sem szólunk, hanem szavunkat akkorára tartjuk fent, a mikor majd konkrét indítvány fekszik előttünk. A „praesentes concludunt“ elvét a zsinat-presbyteri alkotmány szelleméből *elvilleg* védeni tudnánk; de másfelől az is tagadhatatlan, hogy a presbyterek $\frac{1}{3}$ -ad része jelenlétének szükségessége a gyülekezetek beléletében annyira fontos béke szempontjából nagyobb megnyugvást nyújt s a törvény így szabadelvűbb, mintha a jelenlevők határozatképességét mondanók ki; a mikor egyszerre nagyon is tág kapuk nyíllának meg egyfelől a tervszerűleg előkészített meglepetések, másfelől az ezekből folyó kellemetlenkedések előtt. Az 1876. VI. t.-c. 77. §-ának alkalmazását határozottan mellőzendőnek tartjuk. Nem büntetésekkel kell nekünk a mi presbytereinket köteles-

FÁRCA.

RÉGI TEMPLOM.

A dicséret azt illeti meg, a mi szép és magasztos. Ilyen szép és magasztos ósdi regiségében a csarodai ev. reform. templom, mely magasba nyúló tornyával sok századok óta hirdeti a keresztyén vallásnak hazánk területén való elterjedését, üdvös, és hasznos voltát.

E templom történetét óhajtánam vázlatosan megírni, mert teljes egészben, adat hiányában lehetetlen. Készítet erre engem az, hogy vannak nagyszámu régiesség — érdeklődők, kik örömmel olvasnak róla; vannak nagyszámu látogatók, kik messze vidékről is eljönnek megnézni e templom és torony egyszerű szépségét és nem ösmerik vázlatos multját sem; készítet, hogy megösmertessem e templom történetét, mert legközelebb restaurálás előtt állván a történeti hűség kedvéért is szótlanom kellene.

Csaroda község Bereg megye déli részén fekszik teljes síkon a Beregszásztól, Vásáros-Namény, Nyiregyhaza felé vezető országuton, hová a beregszászi hegyek is már távolba, a munkácsi s bereg megyei karpátok és mellek ágazatai szép sugaras időben is mint kéklő ég-

boltozat látszanak. Csaroda magyar, teljesen ev. reform. vallásu hívők által lakott község, a szomszédos tanyák lakóival lelekszáma 1000-re megy, hason nevű Csaronda nevű víztől van körítve a mely viz saját maga dus forrásaiból meríti vizét, átlagos mélysége 7—9 méter. Jelenleg e viz a csatornázás folytán a Tiszába szakad, hajdan pedig bekalandozta lassu „lomha“ folyásu vizével bereg megye nyugati részét. E vizről tartja a legenda, hogy a tatárok a Csaronda parton közvetlen épült templom tornyából a harangokat leszedvén a Csaronda vizebe dobták, melyek a viz fenekén karácsony estélyén megkondulván „bus rezgésével járja be a vidéket.“ Bay Ilona irata.

E legendából annyi igaz, hogy Csaroda akkor még Charnavoda 1241-ben a tatárok, kik Máramaros és Ugocsán Kaydun vezérlete alatt betörték e megyét is felprédálták, Charnavodát, mely község éppen utjokba esett, megsemmisítették, templomát és tornyát felperzselték. Ez megtetszik a templom újabb renoválásán is, a legelső mész és cement égett piszkos fal.

Csaroda temploma és tornya valószínűleg a XI. esetleg XII-ik század első felében építettett, ósdi román stílusban; a torony egyenes sűgár, csucs ivben végződő kendős fejű kettős iv kerek oszlopokon nyugvó ablakokkal. A templom a régi stílusnak megfelelő csucsíves, nagy és kis hajóju. Ezen templom eredetileg görög

ségtudásukra rászorítani, hanem *prezbytereink megválasztásában* kell nagyobb körültekintéssel eljárjunk s akkor magától elesik a repressáliák szüksége. A honnan inkább prezbyterminősítő és választó törvényeink reformálására hívjuk fel a közfigyelmet. A lelkészválasztás és meghívás módozatairól indítványban több *gyakorlati* szempont figyelmet érdemel, — s ha e szempontokkal mégis itt részletesebben nem foglalkozunk, annak egyszerű oka az, hogy meggyőződésünk és hitünk szerint lelkészválasztási törvényeink a legközelebb összeülendő zsinaton egészbenvéve gyökeresen át fognak alakulni. Különben helyeseljük a próbaszónoklatok engedélyezését is. Igaz ugyan, hogy ha a lelkészválasztások, illetve a megüresedett lelkészi állomások betöltésének a jogáról volna szó s ez oldalról tételnék vita tárgyává a kérdés: akkor készek volnánk a tömegek most érvényes szavazati jogával szemben a kálvinizmus fentebb már említett azon elve mellett szállani sikra, mely azt a jogot a prezbyteriumok számára biztosítja. Most azonban nincs szönyegen ez a kérdés s felette napirendre térhetünk. Hogy a lelkészi nyugdíjintézet megteremtését szükségesnek, elodázhatatlannak tartjuk, azt már többször kijelentettük s évekkal ezelőtt idevonatkozó érveinket e lap hasábjain legelőször éppen mi fejtettük ki. Hogy ezt az 1848. XX. törvényekre támaszkodva valósítsuk meg, — óhajtható; de ha így nem volna lehetséges, akkor meg kell valósítani más módon, mert

ennek a kérdésnek megoldása tovább már halasztást nem tűr. Az alkoholizmus elleni küzdelemmel összeköttetésbe kell hozni más erkölcs és népi bűnöket is. Ennyit általában.

Van azonban a debreceni indítványnak még egy pontja, melylyel behatóbban kell foglalkoznunk; annyivalinkább, mert ugylátszik, hogy erre maga az indítványozó is kiváló súlyt fektet s mintegy kiegészíteni kívánja vele a Tiszántúli egyházkerület azon javaslatát, hogy törvényeinknek az egyházi törvénykezésre vonatkozó egész része újból átdolgoztassék. A debreceni indítvány is, — ez álláspontra helyezkedve, — óhajtja hogy „a fellebbezés minden ügyben, bíróságiban és közigazgatásiban, minden esetben *egész a konventig* megengedve legyen“ s ezt nevezi indítvány a jogorvoslat szabaddá tételének.

Fontos, — s mint az indítványban olvassuk, — „nemcsak törvénykezési, de erkölcsi tekintetek követelménye, hogy az igazság kiszolgáltatása megnyugtató módon történjék.“ Ezt az állítást készséggel aláírjuk; bár a tapasztalatból jól tudjuk, hogy a peresztett félre nézve az a „kiszolgáltatás“ nem igen szokott „megnyugtató“ lenni még a világi törvénykezés terén sem... Ritka eset az, mikor a mi népünk „a felsőbb bíró magasabb képzettségében, magasabb látkörében fejlettebb, fegyelmezettebb judiciumában“ elég komoly biztosítékot látna arra nézve, hogy vele igazságtalanság nem történt. Rendesen a prókátorra vet s azt okolja, ha perét elvesztette.

kath. volt, mi megtetszik abból is, hogy a lakosok Charnavadának nevezték e községet a mellette folyó tekete talaju Charnavoda (tekete víz) vizétől, mely még ma is megtartotta eredeti barna vizét; de meglátszik abból is, hogy falfestményei inkább gör. katolikus stýlra mint sem római katolikus festményre emlékeztetnek és csak később a XIV-ik században lehettek (csak valószínűség szerint) róm. katolikusok. Annyi azonban bizonyos, hogy akár görög kath. akár róm. katolikusok voltak az eredeti lakosok a protestantizmus fejlődése alkalmával a reform. hitet felvévén, templomukat maguknak megtartották, (valószínűleg 1552. évben midőn a beregszászi zsinat volt, már reformátusok voltak, ezt hiteti el velem azon tény, hogy Beregvármegyében azon időben hathatós reformátorok voltak, mint pl. Petrovics Péter munkácsi várparancsnok, Magócsi Gáspár és András beregi főispán és mindenek felett a kálvinizmus hatalmas terjesztője a gyűjtő hatásu népszerű szónok Kálmáncsehi Sánta Márton, ki beregszász közelében a reformált hit elfogadtatását a legerélyesebben keresztül vitte) s azóta folyton hangzik benne az evangéliomi megtisztított hit, és nagynevű reformátorunk éneke.

E templom a mennyezetén lévő függő láda felírása szerint renováltatott 1777-ben, mint meglátszik a következő felirásból:

A méltóságos tekintetes nemes és nemzetes vitéz Kiss Rhédei Rhédei Ferencz Ur méltóságos kegyelmes Patrónus Urunk idejében mint ezen Helységünk örökös földes Urunknak Bölcs Directiója által renováltatta a Tsarodai szent. ecclesia Isten házának mennyezete.

S Épitette a Tsarodai szent. reformata szent. ecclesia maga kölcségével ezen Isten házában levő egész asztalos munkát. Tiszteletes T. V. Balog András Uram predikátorságában.

A fent nevezett Kiss Rhédei Rhédei Ferencz e templom alatt lévő kriptában alussza örök álmát a kis-templom északi oldalában lévő nagyon diszes kivágásu építapheum szerint.

Az 1777. évben tett renoválás azonban ujonnan renoválást kíván; a templom falai megrepedeztek, torony tetőzés után óhajtozik, szomorú képét nyújtja egy patronus nélkül lévő szegény elhagyatott egyháznak, mutatva a mai kor mit sem törődő s csak „kiki a maga hasznát kereső“ jelszavát.

Alant írott 3 éve hogy e helyre jöttem kised nyugalmas egyházamból, bizva abban, hogy fáradalmaim után megpihenhetek, egy oly egyházba, hol az előző lelkész munkálkodása előttem ismeretes volt, s fáradhatatlansága példányképül szolgálhatott bárkinek.

Csalódtam, hogy megpihenhetek; szegény jó elő-

De ám legyen! Mondjuk, hogy egyházi téren tényleg megnyugszik, ha a jogorvoslat előtte szabaddá lesz. S az indítvány szerént ugy lenne szabaddá, ha minden sérelmet fel lehet vagy lehetne vinni a *konventi bíróságig*. S éppen ez az indítvány eme részének az az Áchillesi sarka, a hol halálosan megsebesíthető, még pedig ugy elvi, mint gyakorlati szempontból.

Már fentebb kifejtettük, hogy az egész konventi intézmény idegen elem a szigoru református egyházalkotmányban. Mert a mi református egyházalkotmányunknak forrása az egyházkerület s midőn mégis már meg volt a konvent, a debreceni és budapesti zsinat egészen egyházalkotmányunk történeti fejlődését tartotta szem előtt s meggyőződésünk szerént egészen helyesen, a midőn az egytetemes konventből nem kívánt egy olyan felsőbb hatóságot alkotni, melyhez az egyházkerületektől az ügyek általában fellebbezhetők legyenek, hanem csupán bizonyos és szigoruan meghatározott közös érdekű ügyek elintézését kívánta ezen testületre rábizni. Így is elég tág már a jogköre annak a konventnek s az utóbbi időkben elég éles bírálatokat provokált országszerte maga ellen; hátha most még valóságos Curiává tennők az egyházi bíráskodás terén!

De a jogorvoslatnak fegyelmi ügyekben minden korlátozás nélkül a konventi bíróságnál való megengedése helytelen volna már csak azért is, mert ilyen módon minden apró-cseprő ügy az *egész országból* mind felkerülne a konventi bi-

róság elé, a mi alig elképzelhető munkaösszetorlódást és szerfelett drága költséget okozna.

Teljesen kielégítőnek tartjuk a jelenlegi szabályt, mely szerént a legsúlyosabb természetű s oly ügyek fellebbezhetők ehez a bírósághoz, melyekben a két alsó forum nem egybehangzóan ítélkezett.

A közigazgatási birói ügyekben pedig a konventi bírósághoz való fellebbezhetést éppen a gyakorlat mutatta ki veszedelmesnek. A budapesti zsinat előtt ugyanis az a gyakorlat fejlődött volt ki, hogy a lelkészválasztási ügyek a konventi bírósághoz voltak fellebbezhetők, minek következtése az lett, hogy az alsóbb hatóságoknál előfordult s formahibák miatt megtámadott ügyek sokszor 2—3 évig sem nyertek végleges elintéztést; pedig talán mindnyájan tudjuk, hogy az egyes egyházközségekre s közvetve az egyháziasságra nézve mily veszedelem az, ha az ily vitás lelkészválasztási ügyek, melyek legnagyobb mértékben alkalmasok arra, hogy népünk szenvedélyét felizgassák, — hosszabb ideig függőben tartatnak. De vannak ilyen közigazgatási ügyek nagy számmal s mindezek előtt nyitva hagyni az utat fel a konventig: egy gyakorlatilag lehetetlen állapot kodifikálása volna.

Szinay Gyula ur, mint ügyvéd jól tudja azt, — hiszen indítványában céloz is erre, hogy a világi törvénykezés terén is találkozunk korlátozási rendelkezésekkel. Így p. o. büntető ügyeink legnagyobb része esküdtszék elé van utalva, a melyeknek érdemi intézkedései ellen nincs sem-

döm a legmélyebb tisztelettel adózom poraidnak, küzd-tél, fáradtál a jövőnek, de János apostoli szelidséged, szeretetet-nyújtó szived sok részben félre magyarázta a kor szelleme. Oh bizony kell mibennünk hogy lakoz-zék Péter lelke is.

Nagy vajadások után a presbyterium elhatározta, hogy, bár az egyház szegény, adóssággal küzd, a hitek napszámból keresik kenyerük, de templomát nagyobbítja, renováltatja. De hát miből? Ez volt a nagy kérdés, mely gordiusi esomó gyanánt állott előttem.

Pedig volt még nagyobb is. Ez az országos műemlékek bizottsága.

Az országos törvény a még csak gyanított műemlékeknek renováltatását is megtiltja az országos műemlékek bizottságának tudta nélkül.

És ez valószínűleg műemlék?! Kutattam tehát, megvizsgáltam a toronyépítést, összehasonlítást tettem más építkezési styllal; majd a meszet és vakolatot kaptam, míg végre csakugyan megtaláltam mit kerestem az Árpád-házi festés monumentumait.

És ekkor irtam a műemlékek országos bizottsághoz, hogy szakértő küldessék ki a templom és a torony megvizsgálására. Az országos műemlékek bizottsága leküldte Stheló Ottó építész, ki a templomot és tornyot műemléknek jelentette ki; majd Gerecze Péter reáliskolai tanárt s bebizonyult, hogy a templom rozoga,

lehullani készülő vakolata és mészrétege becses dolgokat takar.

Levakarva a mészréteget először is magyar styllu ornamentikát találtunk, ennek lekaparása után pedig a kistemplomban régi XIII. XIV. századbeli falfestményekre bukkantunk.

Huszka József budapesti tanár uré az érdem, hogy e festmények teljes épségben maradtak, az ő óvatos és szakavatott falvako'at leszedése után találtuk meg András, János, Péter, Tamás, Bertalan apostolokat és Thimótheust ábrázoló teljes nagyságu képeket, mind egyiket névfelirataival együtt, van még egy, valószínűleg Pál apostolt ábrázolná, azonban a fej és a felirat hiányos.

Ezekon kívül találtunk egy csucsives hegyes szögben végződő faragott ablakot, melynek két oldalán két koronás karddal ellátott nőalak van kifestve, nem különben az ablak felett a koporsóból feltámadó Jézust. Ez utóbbi még ma is oly szép kép, melyet csak ritkán láthatunk.

Reánk reformátusokra e képek csakis történelmi becsesel birhatnak a mennyiben XIII. XIV-ik század első felében lehettek festve, de minden esetre történelmi értékénél fogva újra nem lesznek vakolva, hanem egyszerűen a templom alapszínéhez alakított függőnyvel letakarva.

minemü felebbezés megengedve; tehát az első folyamodású kir. törvényszéknél nyerne végleges befejezést s csakis semmiségi esetekben van semmiségi panasznak helye, de itt sem először a táblához s azután a Curiához, hanem kizárólag csak a Curiához. Aztán ott van az 1881. évi 40. t.-c. mely akként rendelkezik, hogy azon fél, a ki rendes peresetekben 2 egyenlő ítélet ellen felebbezéssel él, ha kérelmével a 3-ik bíróság által is elutasítatik, mint konok perlekedő 500 forintig terjedhető bírsággal büntetetik.

Igy áll a dolog polgári *rendes* perekben, a melyeknél az értékhatár 1000 koronán felül van.

De ennél is sokkal inkább korlátozott a sommás perek elleni felebbezés használata; pedig a mint mi tudjuk, a pereknek csak igen kevés része tartozik rendes eljárás alá, míg a legnagyobb rész sommás bíróság előtt nyer lebonyolítást. Sommás bíróság előtt pedig az 50 forintot meg nem haladó ügyekben első foku ítélet ellen nincs felebbezés megengedve tovább, csupán a kir. törvényszékhez. Ha a tárgy értéke járulékok nélkül 200 forintot meg nem halad, a törvényszék, mint felebbezési bíróság ítélete ellen nincs felebbezésnek helye. 500 frtig terjedhető perben a törvényszék mint felebbezési bíróságtól csak a kir. táblához lehet felülvizsgálat iránt folyamodni.

De hisz ezt Szinay ur mind jobban tudja nálunk, ki a perrendtartás rendelkezéseivel szakszerűleg éppen nem foglalkozunk; jobban tudja azt is, hogy ma már igen kevés jogi esetben le-

het a kir. Curiához az első bírósági ítélet ellen felebbezni.

S mindennek a dacára azt talán még sem állíthatja, -- s nem is állítja, -- hogy a világi törvénykezés terén nálunk nem volna szabad a jogorvoslat?

Pedig a világi törvénykezés terén egész bírói testületek vannak e célra kreálva, melyeknek alanyai csaknem kizárólag ennek élnek s tisztességesen fizettetnek.

Mi ezt nem tehetjük s ne felejtjük, hogy a jó törvénynek egyik kelléke az is, hogy általa rövid és gyors legyen az igazságszolgáltatás. Elég nagy baj, hogy világi törvénykezésünkről ezt még mindig nem mondhatjuk el. De igyekezzünk elérni legalább az egyházi törvénykezésnél.

S ezzel zárjuk tárgyilagos bírálatunkat.

Semmi kétségünk, hogy a debreceni indítvány jót akart; ilyen cél vezette e sorok írásában a mi tollunkat is.

Eröss Lajos.

Az ev. ref. egyetemes Énekügyi Bizottság, 1902. évi április 26—28. napjain Budapesten tartott üléseinek jegyzőkönyve.

Elnök: Fejes István:

Jelen vannak a Dunamellékről: Kovács Albert; Dunántulról: Antal Gábor, Czike Lajos, Somogyi Antal; Erdélyből: Bartók György, Deák Gerő, Varó Ferreréz; Tiszáninnenről: Lévay József, Zombory Gedő, Sz. Nagy József; Tiszántulról: Id. Kiss Áron, Balogh

Van azonban e templom falfestménye között egy, mely minket protestánsokat is érdekel ez a XVII. század falfestménye, ornamentikája. Ábrázolja az Istenfát különböző formában legyező pálmával. Ez volt a magyarok szentfája a legrégebb időtől fogva, ez van meg mai napig is a magyar ember ivó szaruján; a vadásznak kürtjén; sok magyar kaszás ember fenékö viztartó szaruján; ez van az alföldi magyarnak szürénkivarra. Ez valóságos magyar ornamentika, melyet a XIX. század elejéről datáltak, pedig ime az, 1642-ben már mint templomi festés szerepel. A XVII. század architektikája. Ez a falfestés vonul át mindenütt belül és kívül is, bár itt az idők viszontagsága megemésztette.

Mint ezen templom történetére sokszorosan fényes világot vető falfestmény érdekes az alábbi felirat is:

Ezen az oldalon Istenfa festmény.	}	GÁBRIEL PERNYESY DE	}	Ezen az oldalon Istenfa festmény.
		OSZTHOPÁNY PATRONVS o &		
		DE·ALBATü EsT		
		HOC : S : S. TEMPLü		
		ANNO : DOMINi :		
		1642 : 9 July		
		Pastor : Steph : Szentkirály		
(Alatta diszes virág ornamentika.)				

Az oszthopányi pernyesi vonalon jogutód a csaroda községben élő beregmezei Lulányi Bay Ilona urnő, kinek édesatyja néhai Ludányi Bay Gábor a reformátusok buzgó patrónusa volt; egyházfő gondnoka és erős kálvinista lélek. Ezen patrónus ur elhalálása óta pang az egyház és anyagilag pusztul. Remélhető azonban hogy ismét a régi virágzó egyház lesz.

1642-ben, midőn ezen templom javítottat s újra festetett, tehát már református templom volt, bizonyítja ezt beregmezei sik vidékének reformációja, bizonyítja a festett felirat, mely szerint e község lelkipásztora Szentkirályi István volt; de főképp bizonyítja az, hogy a régi sekrestye ajtaja befalazva volt már ekkor s ugyanazon festéssel ugyanazon ornamentika lett a befalazott sekrestyeajtó vakolatára festve.

Ugylátszik azon korban, közvetlen a reformáció után nem iszonyodtak annyira a templomot izléssel diszíteni, mint most a mikor még az egyszerűen izléses festés is pápistas sokaknak, pedig reánk férne s ha templomaink kissé izlésesebbek lennének s ne vinnénk a kálvini puritanismust a pök behálózásának megtűréséig.

Van a templomnak még egy érdekes régisége, a régmúlt időkről, a felszentelési jelvény, mely a templom négy falán diszeleg. Ez egy kör, benne hálózatszerű cím egy kereszt, a mely a körvonal érintése körül kiszélesedik. Ez befalaztatott.

Ferencz, Kálmán Farkas, Szabó János, Szügyi József, Nagy Zoltán.

Jegyző: Radácsi György.

1-ső napi ülés 1902. ápril. 26. (délelőtt, délután.)

1. Elnök a viszontlátás örömeivel üdvözli az énekes-ügyi bizottság megjelent tagjait s köztük különösen id. Kiss Áron püspököt, mint az énekes-könyv javításának kezdetétől fogva példás hűségű és lankadatlan lelkesedésű harcosát s a bizottságot határozatképesnek jelentvén ki, az ülést megnyitottnak nyilvánítja.

2. Ugyancsak elnök kimerítően tájékoztatja a bizottságot az 1900. évi márciusi gyűléskezés óta az énekes-könyv ügyében kifejtett buzgólkodásának és a kiküldött albizottságok munkálkodásának eredményei felől; nevezetesen, hogy az u. n. dallam-bíró bizottság 1900. május havában S.-A.-Ujhelyben, a szöveg-bíró bizottság pedig 1901. március havában Budapesten ugyancsak a dallambíró bizottság egyik al-bizottsága 1901. április havában Sárospatakon tartott üléseiben a tervezett Próba Énekes-könyvbe felveendő dallamokra és a szövegekre nézve külön-külön megállapodott s ő e megállapodás szerint a próba énekes-könyvet „Gyűjtemény a magyarországi református egyház megújítandó Énekes-könyvéhez” cím alatt a bizottságtól 1900. márciusában nyert meghatalmazás alapján 400 8-rét lapnyi terjedelemben 800 példányban kinyomatta (Sárospatak 1901.) s az 1901. évi bizottsági határozat értelmében szétküldözte s azt a hozzá csatolt s a javítás irányelveit feltüntető Tájékoztatóban egész ev. ref. egyházunk figyelmébe ajánlotta.

Az egyházi sajtóban, a különböző értekezleteken felhangzott s az elnökséghez beküldött vélemények s bírálatok figyelembe vételével óhajtván a bizottság a Próba-Énekes-könyvet a közhasználat számára összeállítani: felsorolja elnök a Próba-Énekes-könyvre nézve felmerült s részben hozzá is beküldött fontosabb kíván-

Említést érdemel, hogy a templom tornya mely a templom nyugati részén a földtől a templomon keresztül nyulik föl 34--35 méter magasba, harangállvánnyal ellátva nincs, abban harang soha sem volt, sőt felmenni is a torony erkélyére csakis a sűrű kötésekön lehet. Harangállvány csakis a későbbi kor munkája volt, mely eredetileg a templom mellett magányosan építettett.

Végre nem hagyhatom említés nélkül, hogy e templom többször elpusztult, 1657-ben a Lubomerszky vezérlete alatt beözönlött lengyelek is elhamvasztották; 1661-ben pedig a török és tatár seregek portyáztatván e tájon, Csarodát is érzékenyen érintették. (Lásd Lehoczky Tivadar munkáját.)

Ennyi az mit érdemesnek tartottam e lap szives olvasóinak tudomására hozni e régi nevezetes templomról, megősmertetni óhajtván reform. egyházfelekezettünknek egy érdekes régiségével mely megmarad a jövőben is úgy mint régen építve lett, nem engedvén az országos műemlékek bizottsága csak egy követ is elvenni helyéről.

De hát mindegy, legfeljebb szorongunk templomunkban úgy mint eddig, de tudom, hogy szívünkben óhajtuk, hogy e sok századot átélt templom és torony álljon még sokáig, legyen az a keresztyén vallásnak továbbra is felszentelt csarnoka és prédikáltassék abban a tiszta evangéliumi vallás századokról századokra.

Csarodán, 1902. aug. 20.

Láncsy József,
reform. lelkész.

ságokat, bírálatos véleményeket s a bizottság mostani tanácskozásának feladatait bővebben is ismerteti és az évek óta huzódó s immár a valóság küszöbéig jutott s egész egyházi életünkre nézve nagy fontosságú ügyre a bizottság teljes buzgóságát kéri.

Bizottság az elnök tájékoztató jelentését és fardalmaid elismerő nyilatkozataival méltányolván, hosszabb eszmecsere után kimondja, hogy az énekes könyv ügyét kellőképpen előkészítettnek tartja arra, hogy a további munkához jó reménységgel hozzáfogasson; miért is a kinyomtatott Próba-Énekes-könyvet a leendő énekes-könyv alapja gyanánt elfogadja s a felett a részletes tárgyalást az eszmecsere közben kifejtett irányelvek szerint legott megkezdi.

3. Az általános eszmecsere közben irányelvül állítván fel, hogy csak a dallamok kiválogatása és azok rythmusának meghatározása után lehet az ének-szövegek sorsa felett biztosabban s megnyugtatóbban határozni:

Bizottság első sorban a Próba-Énekes-könyvbe felvett új és kevésbé ismeretes, majd az eddig is általában használt zoltár- és dicséret-dallamokat veszi tüzetesebb vizsgálat alá s azok értékét harmonium és hegdü-kiséret mellett is mérlegelvén, kimondja, hogy a dallamok olyan rythmisálását, a mint a Próba-énekes-könyvben található, általában helyesli, majd pedig a bemutatott régi és új dallamokra következőleg határoz:

1. Megtartandók a Próba-Énekes-könyvbe felvett zoltár-dallamok közül a: 3, 5, 6, 8, 16, 49, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 42, 46, 47, 50, 61, 65, 66, 77, 80, 81, 84, 89, 90, 92, 102, 103, 105, 116, 119, 122, 128, 134, 135, 137, 138, 140, 143, 146, 148, 150 zoltár dallamai.

2. A magyarországi dicséretes dallamaik közül: A 4-ik köznap reggeli kezdő ének dallama; továbbá az 5, 37, 43, 63, 64, 65, 70, 74, 75, 137, 140, 144, 146, 153, 162, 163, 173, 179. Az erdélyi Énekeskönyv dallamaiból: a 4, 13, 30, 34, 35, 66, 101. énekek dallamai.

3. Mellőzendő dallamok a Próba-Énekes 1—96 dbjai közül: Az 5. számú (15. zoltár), a 8. sz. (21. zoltár), a 21. sz. (43. zoltár), a 74. sz. (Erdélyi Énekes 35), a 79. sz. (Régi Énekes 272), a 80. sz. (Régi Énekes 287), a 81. sz. (Régi Énekes 299).

Az új dallamok közül szintén mellőzendő a 89. számú, a mely nem templomi, hanem halotti énekes-könyvbe való s e célra a bizottság egészen alkalmosnak véli; és a 90, 91, 93. számú.

4. 77. számú dallam (Erdélyi Énekes 164 db.) megmaradt ugyan, de csak kezdő-ének szöveggel, esetleg ugyanazzal, a mely e dallamra az Erdélyi Énekesben található (219. l.p. köznap reggeli kezdő ének).

5. A korábban mellőzésre ítélt dallamok közül felvételnek.

a) A zoltár-dallamok közül: A 73-ik zoltár dallama, a melynek szövege azonban átalakítandó; a 75-ik, a 79-ik, különösebben a szövegeért, a 96-ik zoltár dallama részben saját érdekessége, részben az ehez készített szöveg érdeme miatt: a 144. zoltáré a szöveg kedvéért.

b) A magyarországi dicséretes dallamai közül: A 17-ik dicséreté, a 76-ik dicséreté, de javított szöveggel, a 157-ik dicséreté, a 177-ik dicséreté (Simeon éneke) kedvelt szövege miatt.

6. Felvétetik a nemzeti himnusz dallama évtizedek óta tapasztalható hatásáért s különösen pedig szövegeért.

Az újra felvett dallamokra nézve kimondta a bizottság, hogy azok még a jelen gyülekezés folyama alatt rithmisálandók, s e végből azokat a dallambíráló bizottsághoz utasította, felkérve nevezett bizottságot, hogy az eredményvel még a jelen gyülekezés alatt szíveskedjék beszámolni.

Második napi ülés 1902. ápril. 27.

4. A másodnapi ülés kezdetén ismételt felhívja elnök a bizottság figyelmét a már végig bíralt és minden oldalról megrostált dallamokra s kéri, hogy a munka teljességeért netalán észrevételeit kiki tegye meg, mielőtt áttérne a bizottság a Próba-énekes-könyv szövegeinek tárgyalására.

Megjegyzések hiányában, elnök a másodnapi ülés feladatául a Próba-énekes-könyv ének-szövegeinek felülbírlatát tűzi ki.

5. Az ének-szövegek egyenkénti felvétele és az azok felett támadt több oldalú eszmecsere után, azokra nézve a következőleg határozott a bizottság:

a) A zsoltárok közül — több kevesebb utólagos javítás s illetőleg átdolgozás mellett — felvételnek s illetőleg meghagyandók: Az 1, 3, 5, 6, 8. (ebből a két szöveg közül az első) 9, 16, 17, 19, 20, (ez azonban a himnusz dallamára átirott szövegében az alkalmi énekek közé soroztatik), 22. a 74. zsoltár dallamához idomított szöveggel, 23 az első szövegben (I), 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33 az első szövegben (I), 34, 35, 37, 38-ból a két szöveg közül az első (I), 39, 42, 46-ból a két szöveg közül az első (I), 47, 50, 51, 61-ből az első (I), 62, 63, 65, 66, 67, 71, 72-ből az első számu (I), 75, (de a saját dallamára átjavítva), 77-ből az első számu (I), 80, 81, 84-ből a harmadik számu (III), 86, 89-ből az első számu (I), 90, 91, 92, 95, 96 a II. számu szöveggel, 98, 100 (a 134. zsoltár dallamára), 102-ből az I. sz. szöveg, 103, a melynek régi 8-ik verse utólagosan a javított szövegbe illesztendő, 104, 105, 108, 111, 112, 116, 118 (a Próba-énekes-könyvben hibásan 117. számu), a mely templomszentelési alkalomra használható, 119, 122, 125, 126, 128, 130-ból a II-ik szöveg 134, 135, 136, 137, 138-ból az I-ső szöveg, de utolsó verse a II-ik szövegből átjavítva, 139, 140, 141, 143, 146, 148, 150.

b) Mellőzendők a Próba-énekes-könyvbe felvett zsoltárok közül a 15, 21, 43, 57, 59, 99, 113, különösen miután dallamaik is mellőzésre ítéltettek.

c) „A programmon kívül átdolgozott zsoltárok“ közül felvételre méltóknak véli a bizottság a 7-iket, a 29-iket az I. sz. szövegben, a 41, 60, 69, 73-ikat, ez utóbbi a saját dallamához átalakítva, a 79-iket az I-ső szövegben, de a II. sz. szövegre való tekintettel átdolgozottan és a 144-iket.

(Folyt. köv.)

Jegyzette:

Radácsi György,

az énekügyi bizottságjegyzője.

TANÜGY.

Szakfelügyelet az ev. ref. népiskolában.*

Írta s a „Magyarországi Ev. ref. tanítók országos Egyesületé“-nek kolozsvári gyűlésén felolvasta **Farkas Imre** mezőturi ev. ref. tanító.

Hogy mennyiben időszerű ez alkalommal a szakfelügyeletről beszélnünk, azt én nem bírálhatom; csak annyit mondok, hogy, noha ezt a kérdést bolygatni nekünk, tanítóknak, sem nem könnyű, sem nem hálás, sem nem célirányos, de mind addig időszerű és kötelességbeli feladatunk, a míg azt, magyar protestáns Sionunk életérdekéből, a legjellegzetesebb protestáns elvnek — a megdönthetetlen igazságnak — megfelelőleg nem szervezik.

Nem a tanítóság érdeke az, a melyre nézve legégetőbb volna az iskolafelügyelet korszerű rendezése; nem is a mostani felügyelettel való elégedetlenség sürgeti annak megoldását, hiszen el kell ott törpülni minden önzésnek, minden egyéni gyarlóságnak, a hol egy örök, szent eszményről, az Anyaszentegyházról van szó. (Ámde itt senki se tévessze össze az egyházat a vallással; a láthatót a láthatatlannal, a keretet a belsővel; az alakot a tartalommal; az isteni kijelentésből kristály tisztán folyó erkölcsi eszményt az ember alkotta külsőséggel!) A Jézus Krisztus által alapított ker. Anyaszentegyház munkásai vagyunk, azt kell szolgálunk minden istenadta erőnkkel! Pedig a mi iskolafelügyeletünk tárgya és végső célja sohasem lehet más, — mint okosan szolgálni és irányozni magyar református népünk nevelését; vezetni nemzeti érületben, hazafias gondolkodásban, nemes jellemben, becsületes magaviseletben, józan értelmességben — ezeknek koronájaként — vallásos erkölcsben!

De, hogy a szakszerű iskolafelügyeletről komoly érdemlegességgel beszélhessünk, meg kell azt ismernünk tüzetesen. Meg kell ismernünk külső alakjában, belső tartalmában, multjában, jelenében!

Ismerjük meg hát! Jelszóm: rövidség és tárgyszerűség. Kérem szíves figyelmöket!

I.

Az iskolafelügyelet nem egyéb, mint az iskola szellemi és erkölcsi életének s ügyeinek összes vezetése és intézése. Az iskola szellemi és erkölcsi életét pedig — természetesen — csak úgy lehet vezetni és intézni, ha annak minden lélegzetvételét ismerjük; ha nemcsak elméletben, de gyakorlatilag is tisztában vagyunk minden jelenségével és ha az iskola élő szervezetének működését magasztos, isteni eredetű célja felé, gyakorlatban kipróbált, tudatosan erős kézzel tudjuk irányítani.

S itt jön a szaktudás szükségessége; a szaktudásé, mert a nélkül a felügyelet: rendőri szellemű külsőszerűség; vagy a jobbik esetben olyanféle számonkérő művelet, mint teszem fel a pénztár-vizsgálás.

A szaktudás alatt pedig nem valami nagyképűsködő, szemöldök rángató, mélységesen homályos állapotot kell érteni, — hanem csupán azt, a mit a szakszerűség fogalma tartalmaz, hogy t. i. a felügyeletet az illető szakmával foglalkozók magok gyakorolják.

* Közlés végett a „Református Tanítók Lapja“ Szerkesztője küldte be hozzánk e cikket. Szívesen közöljük. Szólanak hozzá, a kiket illet. Szerk.

És ezzel benne vagyunk a dolog közepében. Hát vizsgálódjunk!

Nálunk, a kálvinista reform. egyházban, eleitől fogva megvolt a gondos, igazságos, körültekintő, sőt ottan-ottan féltékenyen őrködő felügyelet. Magok a reformátorok úgy gondolkodtak, hogy az iskola az egyháznak sem nem fia, a kit — vessük el a gondját! — elhazásítani, sem nem leánya, a kit jószerecsé fejében szárnyára bocsátani lehessen, hanem az iskola maga a növekedésben lévő, fejlődő, formálódó, épülő vagy hanyatló egyház; úgy gondolták, hogy az egyház az iskolával szakasztott abban a viszonyban van, a miben a felnőtt ember — a gyermekkel; — t. i. az „ember” fogalmában benne van a gyermek is, éppen úgy, mint az egyházban az a bizonyos veteményes kert; ha gyermek nincs, nem lesz ember, — ha az egyházi irányu nevelés-oktatás megszűnik, nem lesz egyház! — És mert így gondolkodtak, az iskolának soha sem kellett más, külön felügyeletről gondoskodni, mint a melyik magára az egyházra ügyelt fel. Ennek pedig csak egy felügyelője volt és van mind e mai napig: A presbyteri szervezeten alapuló önkormányzat.

Ez a szegény, sokat megtépzott, kigunyolt, megtaposott önkormányzat; aztán meg az az árva, nevetésgesen szegény, de önértékében és szabad eszmélkedésében gazdag magyar prot. egyház, a maga életrevaló intézményeivel, nemcsak önmaga állott meg a vészben, mint a szikla a tenger csapkodó hullámai között, de megőrizte a magyar nemzet magyarságát is; — hiszen a mi vallásunk és iskolánk szabadsága a magyar nemzet szabadságával, — a magyar nemzeti műveltség a mi műveltségünkkel — az édes magyar szó eleve a mi életünkkel, széles e hazában, de különösen itt a szép Erdélyben, az idők kezdetétől fogva egyet jelentett. S a legerősebb államfenntartó elemnek, a magyar kálvinistaságnak, történeti jogon s egyházalkotmányi alapon fejlődött iskolái: mai napig is a legigazibb nemzeti iskolák.

No hát, a mely iskola-intézmény a maga öserejű életre-valóságát századok dúló harcai és ádáz viharai közepette is ilyen mértékben megőrizte; annak kormányzása, vezetése, felügyelete okvetlenül életrevaló volt. Röviden, de lényegének teljes voltában ennyi a magyar reform. iskolafelügyelet multja. Ám ez a tekintélyes, tiszteletet parancsoló, nagy mult, egy alkotmányos jogfejlődést tár fel előttünk a felügyelet kérdésében. Jogfejlődést, a mely mai formájában pozitív jogállapotot csontosodva áll fenn. Es ezt az alkotmányos törvénynyé erősödött jogállapotot, első sorban mi vagyunk kötelesek figyelembe venni; mi fogjuk, mi akarjuk tiszteletben tartani. Nem is lehet az másként; hiszen az iskoláinkra, azok életére és felügyeletére vonatkozó jogok, dicső, nagy őstől ránk hagyott szent örökségek s

Ki a multa érzéktelen
Jobb jövőre érdemetlen!

Azonban a magyar prot. egyház s (a mi ezzel történeti multjában azonos) az iskola története azt bizonyítja, hogy a leviharzott századok csak külső ellenségek ellen folytatott küzdelmekben folytak le. Külső ellenségek ellen, a melyek tömörülésre, összetartásra, a belső szervezet erősítésére ösztönöztek. Magának az egyháznak a maga intézményeiben és alkotmányában szikla-szilárdnak, egységében megbonthatatlanak kellett lennie, mert különben el kellett volna pusztulnia annyi

csapás és veszedelem között! És valóban a mult azt igazolja, hogy őseink evangyéliumi hiténél, csak Istenben helyezett bizodalunk volt erősebb; hogy puritán egyháziasságuknál csak becsületes erkölcsük volt nagyobb; hogy hazafias érzületünknel csak kálvinista önérték volt szilárdabb és hogy egyházuk és iskolájukhoz való, minden áldozatra kész, ragaszkodásukat semmi sem multa felül!

Ilyen egyházi élet mellett csak természetes, hogy az egyház egyik élő és éltető szervét — az iskolát — nem kellett sem felügyelet, sem vezetés tekintetében elkülönített elbánásban részesíteni. És ez igen jól is volt így mind a mai napig!

De ma, a mikor nemcsak az egyház testén élőködő szekták, nemcsak a néppártban politikailag szervezett s a Róma uralmáért küzdő „keresztény szocializmus”, — mint külső, ádáz ellenségek, — de a lépten-nyomon tapasztalható, minden ellenségnél veszedelmesebb, belső romlás: az erkölcsök elernyedése, a hit meglazulása, a kálvinista önérték lankadása, az egyháziasság meghibbanása, az ősi intézményekbe vetett bizodalom megrendülése, a protestáns áldozatkézség csökkenése és még sok-sok belső kórság emészti, sorvasztja egyházunkat; ma, midőn az evangyéliumi erények helyett, ugy a családban, mint a társadalomban, hazugságot, bünt, prostitúciót látunk és az eddig tisztának, magasznak, sőt szentnek tartott intézményekben haszonleséssel, képmutatással, demagógok nyakatekert észjárásával, anarchista elvekkal találkozunk; mikor a gyermek ifju élvezetek után sovárog, az ifju már kimerült; mikor a szegényt a hit nem tanítja többé túrni és remélni, mert kigunyolja a vallásosságot, nem bizik senkiben, nem ismer semmiféle tekintélyt; mikor a mihaszna semmittevés a szorgalom verejtékén szerzett tőkén akar osztozni és a krisztusi szeretet és jogegyenlőség szent palástjába bujtatott fejtelenség ártatlan vérbe fojtja a társadalom erkölcsi alapját és rendjét: ma, a munka-megosztás korában, az egyház intézményeinek minden örállóját oda kell állítani, a hol képzettségénél, hivatásánál, alkalmazásánál és gyakorlati ismereteinél fogva a legtöbb erkölcsi haszonnal munkálhatja az egyház javát. A történeti jogon fejlődött egyház-alkotmány keretén belül, az egyház minden hivatott és hivatalos szolgálójának át kell engedni az ő hivatásszerű munkamezejét, hogy annak kezeügyébe eső mesgyéjében használjon fel minden ezerjófűvet a hitbeli kételkedés, a vallási közöny és az erkölcsi nyomor gyógyítására!

Hogy minden erőnek a maga hivatásos munkakörében kell érvényesülnie s hogy valóban ott is hasznosíthatja magát legjobban, azt nem szükség bizonyítani. Az élet egy nagy játékasztal, a melynek lapjában kerek és különféle szegletű jukak vannak. Az emberek ezeknek a jukaknak megfelelő figurák. A sors a játékos, a ki hányja-veti a figurákat szüntelen... Szerencsés figura az, a melyik a maga mélyedésébe kerül; de ugy-e bizony nevetséges és kényelmetlen helyzete lehet a szegény szegletes figurának, ha a kerek jukba esik!

A történeti életben egyik korszak a másiknak adja át intézményeit. Hanem aztán az is bizonyos, hogy a mint az idők folyása változik, minden időszak a maga szükségletei szerint iparkodik az örökölt intézményeket átalakítani, — noha minden újításnak ellentáll a tényleges állapot, az ősnéhézkességű conservatívizmus, meg aztán az a küzdelem, a melyben a mult és a jelen erői mérköznek egymással.

A mi egyházi szervezetünkben a vallásosság és az erkölcsnevelés szolgálatában álló erőket és intézményeket — ezek között a népnevelés egész rendszerét — át kell alakítani. Erre most már teljes erővel kényszerít bennünket a körülmények kéréseivel logikája.

Népoktatásunk mai rendszerének reformálására, a mire a felügyelet éppen úgy meg van érve, mint a tanterv, ütött a 12-ik óra! Hiszen valóságos öngyilkossági szándék volna továbbra is tétlenül nézni az erkölcsi züllés, a hitelenség és egyháziatlanság burjánzását; elnézni, hogy a nagy részben megmetelyezett családok, a megfertőzött utca s általában az erkölcsben megrendült társadalom gyermekei, minden ellenállás nélkül tovább terjesszék a vészesen ragadós erkölcsi nyavalyákat. Ámde annak, a ki a betegség gyógyítását munkába veszi, első dolga annak okait, származását kifürkészni.

Magának az egyháznak belső romlása s a mennyiben egy hatáskör alatt áll vele az iskola is, ennek az egészséges irányzatban való hanyatlása — első sorban abban keresendő, hogy egyházunk a kezdet legkezdeté óta folytonos élet-halálharcot vívott a maga külső ellenségeivel s ezenközben, mindig kétséges kimenetelű küzdelmei között, nem fordíthatott úgy szólni semmi gondot önmaga belső építésére, intézményeinek erősítésére; szerencsére fenntartotta azokat a még romlatlan hithűség, áldozatkészség és az ellenséges helyzet által teremtett összetartozandóság érzete. Sőt a mi egyházunk, a sokképen változott idők és körülmények dacára, a belső szervezkedés elégtelensége miatt, ma is azokkal az eszközökkel akarja megtartani a maga hiveit és megvédeni a maga igazait, a miket az első, hasonlíthatatlanul buzgóbb hitű és vallásosabb erkölcsű ősök alkalmaztak! A templomba várja ma is a hivek seregét, hogy az igehirdetésével ott végezze el minden hivatásos kötelességét! Pedig a mai raffinált világban, a mikor az embert a minden téren szembetűnő vívmányok, a jogszolgáltatás, az orvostan, a különféle találmányok, a természettudományok fejlettsége — teljességgel elkényeztették, sőt úgy az égi hatalmassággal, mint a földi tekintélyekkel szemben elbizakodottá tették: az egyházi szervezkedésben is a kornak és a kóros állapotoknak megfelelő építő eszközökről és intézkedésekről kell — jól értsük meg! — kell gondoskodni.

A lelkésznek, a ki eddig az iskolafelügyeletnek és adminisztrációnak végrehajtója, új és végtelenül nehéz és felelősség-terhes munkát adnak az igazi lelkesítő teendők: a bomladozó vallási és erkölcsi erők ápolgatásában a cura pastoralis; a külső ellenség és a szekták szaporodása ellen a teljesen és törvényesen szervezendő belmissió; a régi hit és bizodalom helyreállítása s a keresztyén testvériség ápolása végett, a betegek látogatása; az erkölcsi élet nemesítésére és a felebaráti szeretet erőteljesebb gyakorlására nőgyesületek, ifjúsági körök s általában az egyháztársadalmi élet szervezése és vezetése. Ezekhez járulnak még a liturgiális teendők és az egyházi adminisztráció*

Látni való, hogy ennyi tenger lelkipásztori kötelesség mellett és pedig olyan kemény kötelesség mellett, a mely az egyház mai helyzetében, egytől-egyig a szó igazi értelmében életkérdés, nem hagyható a lel-

* Még nem tudom ugyan, hogy szerző mit akar azzal a „szakszerű” felügyelettel; de figyelmeztetem teljes szeretettel, hogy a református egyházalkotmány sarkelvei szerint az egyház kormányzásának a joga a presbyterium kezében van s ennek egyik elnöke a lelkész. Már most gondoljunk arra, hogy az iskolák is, míg felekezeti, az egyházi kormányzat kereteibe tartoznak. Szerk.

kész vállain ma, az iskolára nézve is nehéz időben, az iskolafelügyelet egész embert követelő gyakorlása!

Ám ez még csak egyik oldala a kényszerhelyzetnek. Meg kell figyelni a dolgot az iskola oldaláról is.

KÖZÉLETÜNK.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság hódmezővásárhelyi közgyűléséről.

— 1902. évi szeptember hó 23. és 24. —

Hódmezővásárhely protestáns lakossága, — frázis nélkül szólva — valódi örömnapokat élt át ezen a héten. És méltán. Falaik között s vendégszerető hitsorsosai és baráti körükben üdvözölhették és fogadhatták a magyar protestáns irodalmi társaság vezérlo alakjait és tagjait, a kik közös gondolattól, egyező lelkesedéstől indítva egybegyűltek e tősgyökeres magyar városban, hogy kölcsönösen erősödést, buzdítást és céltudatos munkakedvet nyerjenek az egymás látása, hallása, reménysége és hite által.

Szinte versenyre kelnek újabb időben protestáns nagy gyülekezeteink az irodalmi társaság évi közgyűléseinek körükben tarthatásáért; szinte mulasztásnak tartanak úgy népeességre, mint szellemi erkölcsi hatásra nézve tekintélyes egyházaink, ha rendre nem ajánlkoznak az irodalmi társaság méltó elfogadására. Ez a körülmény nyilvánvaló jele egyfelől a társaság iránt tanusított érdeklődésnek, másfelől annak a várakozásnak, a melynek kielégítésére törekedni a társaság feladata. Mert valljuk be őszintén, hogy a társaság még mindig nem bírja kellőképpen viszonzni a tagok és ügybarátok áldozatkészségét s éppen erőtelenségének és hatástalan voltának miatta nem képes vonzani, tömöríteni, lelkesíteni, irányítani s közszellemet előidézni. Mert ugyan, ha megnézzük a hódmezővásárhelyi közgyűlés tárgysorozatát, vajjon melyik az a tizenkét pont közül, a melyeknek a megbeszélése kiválóbb figyelmet érdemelne? Azt már egészen megszoktuk, hogy az elnöki emelvényről tartalmas, korszerű és komoly szózat hangzik el ilyes alkalmaknál: de hát ezen és az egyházi beszéden kívül mi más még az, a miért száz meg száz ember, közelből és távolból öszszeseregelt?

És ime mégis azt észleltük, azt olvastuk le az arcokról, hogy mindenki szívesen, örömmel sietett a közgyűlés színhelyére s nem érezte, nem is mondhatta senki, hogy várakozásában csalódott. Ennek az általános meglepültségnek fő-fő oka volt az a testvéri benső szeretet, melylyel a hódmezővásárhelyi ev. ref. és ágost. hitv. ev. egyház fogadta az irodalmi társaságot. Tisztelet, előismerés és köszönet érette mind a két egyházi előjárásnak, presbyteriumnak, mind az egyeseknek, kik tárt karokkal és őszinte jó szívvvel fogadták atyafiaikat az Urban. Ha az irodalmi társaság ez idei közgyűlésének egyéb nyoma nem maradna is, mint a hazai protestáns hitfelek százainak eme testvéries egybehozása, már ezzel is hivatást, missiót teljesítené volna. Ámde egyéb is történt.

Kedden délután, szeptember 23-án érkeztek meg tömegesebben a főváros, valamint Debrecen, Szeged és Nagyvárad felől a tagok és vendégek. A vasuti állomáson a város nevében *Juhász Imre* polgármester, a két protestáns egyház részéről meg *Draskóczy Lajos* ág. hitv. ev. lelkész üdvözölte őket, nemes hangon, szre-

tettel, örömmel. A polgármester találóan hangsúlyozta, hogy a M. P. I. T. célja, egyaránt fontos az államra és politikai hatóságra, mert a protestáns irodalom művelése, a magyar haza szabadságával karöltve járó protestáns szellemnek terjesztése, a vallási és erkölcsi élet fejlesztése, nemesítőleg hat a nép minden rétegére, megóvja a népet az erkölcsi elzüléstől és megtanítja Istent imádni s a hazát szeretni. Viszont az ág. ev. lelkész az evangéliom szellemében meglévő protestáns unio gondolatát domborította ki tömören, a mely üdvözlőkre Hegedüs Sándor elnök talpraesett és lelkes eljenzésektől kísért szavakkal válaszolt. Innen, eredeti magyar öltözetű lovas leventékből szervezett bandérium vezetése mellett, az iskolás növendékek és lakosok élő sortala között az ev. ref. egyház ó-temploma előtt levő tágas térre vonultak kocsikon a vendégek, hol is a két gyülekezet presbyteriumának és óriási sokaságnak jelenlétében, az ékesen szóló, tudós Szeremlei Samuel ev. ref. lekipásztor, magvas, eszmedus és lebilincselő szép beszéddel üdvözölte a társulat elnökségét és tagjait. Fokozódott az atyafiui rokonézés és öröm, a mikor Szeremlei Samuel hangsúlyozta az egybeseregülés eszményi indokát és célját, mely nem más, mint a keresztényi szeretet és az élő hit. Szavaira szintén a társaság buzgó világi elnöke felelt.

Programm szerint délutáni öt órakor kezdődött a város székházának tágas dísztermében a közgyűlés, Hegedüs Sándor és dr. Bartók György kettős elnöksége mellett. A tagok és érdeklődők nagy számmal jelentek meg, hogy meghallgassák Szóts Farkas titkar jelentését a múlt évi számadás eredményéről, a „Koszoru“ füzetek múlt évi forgalmáról, valamint a választmány javaslatát az alapszabályok módosításáról. Az előbbi két pontról tett előterjesztés eléggé megnyugtató, de vigasztalóbb és biztatóbb is lehetne.

Az alapvagyon egyezerhatszáz koronával növekedett ugyan, de a hátralékok, a tavalyi 11,552 koronáról ez évben 13,630 koronára emelkedtek; az összes költség 14,830 kor., melyből 538 kor. fedezeti hiány. Elhalálozás és kilépés folytán kevesbedett a tagok száma ötvennel, de ez ellenében, új belépés által szaporodás 250, úgy hogy ma a tagok összes száma 1542. A közgyűlés a hátralékokra nézve kimondotta, hogy a két évnél több időről adós tagoktól ügyész útján hajtattja be a tartozásokat. A folyó 1902. évre összes szükségletül 14,662 kor., fedezetül 15,267 kor. összeget állapított meg a közgyűlés azzal, hogy ezentul a költségvetést mindig előzetesen, tehát jövőre már 1903. és 1904-re fogja elkészíttetni és helybenhagyni.

A „Koszoru“ évi forgalma 1901-ben elég kedvező volt; elkelt 41,549 füzet s a százalékok levonásával a tiszta bevétel 1999 kor. 78 fillerre rugott. Az írói tiszteletdíjakat ez évben is az áldozatkész Hegedüs S. elnök fedezte, a miért a társaság, méltó köszönetét jegyzőkönyvileg kifejezte. Igéretet kaptunk, hogy Kálvin institúciójának (editio princeps-) magyar fordítása ez év végére készen lesz s azt a tagok kézhez is kapják.

Az alapszabályokon a következő módosításokat tette a közgyűlés: célja elérése végett ezután vándor-gyűléseket tart, felolvasásokat rendez, pályadíjakat tűz ki, egyházirodalmi vállalatokat segélyez és előmozdítja a parochiális könyvtárak létrejöttét; továbbá segélyező tagokat is vesz fel kebelébe, a kik három évi kötelezettség mellett évi 3 koronát fizetnének. A tisztviselők számát szaporították két alelnökkel és kimondotta a közgyűlés, hogy a titkáron kívül a választmány, egyes ki-

adványok szerkesztésére segédszerkesztőket is választ-hat, megfelelő tiszteletdíj mellett.

A vidékre való nagyobb hatás indokából, alapszabályzatilag körvonalozták a vidéki körök szervezetét, a melyeknek létrejövételéhez és jövőjéhez nagyon sokan igen kevés reményt fűznek.

A közgyűlés kegyelettel emlékezett meg a társaság négy kiváló és munkás tagjának, nevezetesen Tisza Kálmán, Szabó János, Karsay Sándor és Győri Eleknek elhunytáról s a választmányban megüresedett helyeket Széll Kálmán esperes, Láng Lajos ker. miniszter és Veres József esperes megválasztása által töltötte be.

Mellőzve a részletek leírását, mondhatjuk, hogy a közgyűlés tárgyalási folyama, általában jó hatást gyakorolt a nagy számu jelenvoltakra, kik a hosszas ülés után, az ily alkalmak idején elmaradhatatlan ismerkedési estélyre mentek.

(Vége köv.)

A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlést f. hó 16—17-én Kisvárdában tartotta meg, a melyre a tagok igen szép érdeklődést tanúsító számban jelentek meg. A gyűlésen Görömbei Péter esperes és Gencsy Albert gondnok elnököltek s megjelentek az összes világi és egyházi tanácsbírák. A helybeli templomban istentisztelettel vette kezdetét, a melyen esperes mondott gyönyörű s j.-könyvi kinyomatra érdemesített imát, a tulajdonképeni gyűlés a szavazatbontó bizottság jelentésével kezdődött, a melyből kitűnt, hogy a Jármay Márton vil. tanácsbírói széke Gróf Vay Tiborral tölthetett be az új szavazás folytán s így egyházmegyénk az ősrégi s annyi hitbuzgó ősöt számláló Vay-család egyik méltó tagját volt szerencsés az ő személyében megnyerni, az új tanácsbíró az eskütételre felhivatván, azt letette s esperes úr üdvözlése után lelkes szavakban köszönte meg a bizalmat s ajánlotta magát az anyaszentegyház hű szolgálatára s a közgyűlés zajos és örvendetes üdvözlése közt foglalta el helyét a tanácskozás asztalánál, az esperesi időszak jelentéséből tudta meg egyházmegyénk, hogy Ő felsége a gégyényi egyháznak temploma építésére 200 koronát ajándékozott. Élénk fájdalommal s mély meghihletődéssel vette j.-könyvbe Szesztay Károly nyiregyházi ügyvéd s volt tanácsbíró, valamint Elek Dániel legidősb e.-tanácsbíró Őri lelkész, b. e. Szabó János békésbányai, b. e. Szabó Károly bihari esperesek s Szegedi Antal szatmári gondnok elhunytát s özvegyeikhez s illetőleg a testvér egyházmegyékhez részvétiratok küldése határozottatott. Szívesen szavazott elismerést esperesi jelentés nyomán az egyház — és iskolaügy — érdekében, annyi áldozatkészéget tanúsító gégyényi és bezdédi egyházaknak új iskolájuk felavatása alkalmából. Horkay Barna a veres-martini egyház lelkészi állomásán megerősített; a székelői egyház szigoruan utasított régen huzódó lelkészválasztásának megejtésére. Kisvárdán, Lövön, Eörben, Zsurkon a lelkészválasztás folyamatban van, kisvárdai minősítő bizottság a gyűlés tartama alatt 5 pályázót talált minősítettnek, 5 öt nem, az eöri egyház lelkészi állomására meghívni szándékolt Vas János baltai lelkészt is minősítette ezen állomásra.

A tanítói változásoknál Veres Menyhért téglási tanító nyugalomba vonulván, ott buzgó működése, egyházházhoz mindig törhetetlenül ragaszkodó lelke s a gyakorlati téren felmutatott kitűnő sikereivel j.-könyvbe

vételével, szíves jó kívánatokkal bocsátja el egyházme-
gyénk. Majd Smegner János gégenyi s Herczeg Tiha-
mér csucs-encsi tanítókat parentálja el szép szavakkal
s a többi változásokról, államsegélyekről s időközben
nyert korpótlékokról emlékezik ezen esperesi jelentés,
melyet egész terjedelmében jegyzőkönyvbe venni ha-
tározott gyűlésünk.

Az egyházi törvényekben megállapított 10 éves
mandátum letelvé, esperesünk az egész tisztikar ne-
vében lemondott, érdekes visszapillantást vetve az utolsó
10 év egyházunkat érdeklő fontos alkotásaira s kezde-
ményezéseire, a melyek fokozott tevékenységre szolítot-
ták a hivatalnokai kart is, de a lelkészeket is. Egyház-
megye hálás köszönet és elismeréssel bocsátja el a
tisztikart s az új tisztikar megválasztására az intézke-
déseket a legapróbb részletig megteszi.

Ezután a nyiregyházi leányinternátus ügyei fog-
lalkoztatták közgyűlésünket, a melynek „Szervezeti sza-
bályzatát” s ennek alapján az igazgató díjlevelét évi
1000 kor. fizetés és teljes ellátás javadalmazással me-
gerősítette, az új igazgató Tamássy Iona választását
jóváhagyta s az intézet ideiglenes átvételét mintegy
40000 koronába került felépítését s berendezését, ünne-
pélyes megnyitását jóváhagyta, az internátusi bizottság-
nak meleg elismerését nyilvánította eddig teljesített mű-
ködéséért s továbbra is megbizta az ügyek vezetésével
s az intézet építkezésének végleges leszámolásával. Kéri
e. megyénk az e. kerület évi 2000 kor. állandó segély
folyósítását; végre hálás köszönettel emlékezik meg köz-
gyűlés Vitéz János nyugalomba vonult lorántházai lel-
késről, a ki legdrágább vagyonát, életének legbecse-
sebb emlékét, azon tálcát és kelyhet ajánlotta fel az
internatus céljaira, a melyet ő 30 éves gyámpénztár-
noksága alkalmával emlékül nyert egyházme gyénktől.
Az emléktárgyak értéke 600—800 korona.

A számvevőszéknek az anyagiakra vonatkozó
jegyzőkönyvei után, jóváhagyták a tanítói gyámpénz-
tár alapszabályai; majd a különböző segélyekért folya-
modó egyházak kérvényei bíráltattak el s az egyház-
megyei missiói szabályzat tetemes módosításokkal elfo-
gadtatott. Még a múlt évről szóló — esperesi — és
tanügyi bizottsági jelentés adatai keltettek nagyobb
érdeklődést. Ezen általános érdekű tárgyak után az
egyházak apró, cseprő ügyei: díjlevelek, telekeladások
s vételek s a szegénység s szükség okozta különféle
kérvények elbírálása következett, melyek egész késő es-
tig foglalkoztatták közgyűlésünket. Nagyon jóleső érzés-
sel vette egyházme gyénk Szabó János lorántházai lel-
kész több rendbeli adományokról szóló jelentését s
azok között Görömbei István, aradi királyi j.-biróét ki
a lorántházai temetőben nyugvó nagyanyja emlékére
egy értékes urasztali kelyhet s a Pásztor István ottani
községi főbiróét, ki orgona alapra 100 kort. adományoz-
zott; jegyzőkönyvi köszönetet kaptak Uray Miklós kérés-
csi birtokossal együtt, ki a kérsi egyháznak iskola, s
tanítóinak céljaira 1 hold telket ajándékozott. A „Magyar
Szó” eddig követett irányért jegyzőkönyvi elismerés-
ben részesült s egyházme gyénk erkölcsi támogatását
ígéri a szerkesztőnek mindaddig, míg irányán s szelle-
mén nem változtat. Az első nap igen érdekes és érté-
kes pohárköszöntőkkel fűszerezett közebéd volt.

Közigazgatási bírósági ügy 5 volt; egy a veres-
marti szerencsétlen lelkész özvegye és az utód közötti
több mint két óráig tartó beható munkát adott a bírósá-
gnak s mégis felebbzetett.

Fegyelmi ügy nem volt egy sem.

Korocs József.

K Ü L F Ö L D .

Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból.

(Folytatás.)

II. A mozgalom Ausztria különböző pontjain.

A mozgalom indokainak fejtegetése után célsze-
rűnek tartom, ha az olvasót elvezetem azon nevezete-
sebb pontokra, a melyeket az evangélium szabad szel-
leme leginkább megérintett. Így nyerünk világos képet
az egészről.

Innsbruckban és Salzburgban a régi egyháztagok
mellett 300—400-ra tehető az új tagok száma. Külö-
nösen Tirolban, a katholicismus eme védvárában, az
evangéliumi községnek a növekedését rossz szemmel
nézik. A meddig az egyházközség úgy szólván titokban
élt s jött össze Innsbruck egyik eldugott helyén levő
templomában, addig igen keveset tudtak az evangéliku-
sokról s istentiszteleti cselekvényeikről; ennél fogva
nem sokat törődtek velök. Lenézték őket, a mint The-
odosius idejében a keresztyének a pogányokat, a kiket
parasztoknak (pagani) neveztek. Hogy most aztán min-
den megváltozott, rettenetes dolognak, hazaárulásnak
tűnik fel a katolikusok előtt. Az eddig megőrzött „val-
lási egyenlőség” veszélyben van. Bármely Luther-féle
értekezés izgatás szamba megy. Különösen megbotrán-
kozna egy képen, a mely Luther egyik életrajzában
van. Ez a reformátor fiához Jánoshoz intézett levelének
az illusztrálása. Ebben aztán a katolikus kritikus az
evangélikusok hazaárulásának a jelét látja. „A gyermekek
közül egy, a kik a paradicsomban játszanak” mondja
a kritika” keziját felhuzza és az osztrák kétfejű sasra
céloz. Nagy is a neheztelés a liberalis városi atyákra
a kik az evangélikusoknak szép helyet ajándékoztak.
Nem sokára eljő az idő, a midőn az új templom fog
bizonyoságot tenni az evangélikusok gyarapodásáról. Elő-
ször diákok léptek ki a katolikus egyházból, ujabban
pedig leginkább munkások.*

Az áttérési mozgalomban különösen feltűnő két
körülmeny, egyfelől a művelt körök érdeklődése a val-
lások értekezésekre, másfelől pedig a munkások ro-
konszenve az evangéliummal szemben. A diákok pe-
dig általában mindenütt nem nagyon fogékonyak a val-
lási kérdések értekezésekre. Ausztriában az aka-
démiai ifjuságnak az érdeklődése az ilyen tárgyak iránt
valóban dicséretes. Különösen feltűnő az evangélikus
istentisztelet után való óhaj és az abban való öröm a
munkások körében. Így hát még azok is mozgolódnak,
a kik eddig az evangéliumtól legtávolabb állottak. A
német munkások, a kik régi hazájukban a socialistáknak
befolyása alatt távol tartották magukat az istentiszte-
lettől, Ausztriában másképpen gondolkoznak.

Annak feltűntetésére, hogy a régi protestáns egy-
házak mint semmisültek meg s az evangéliumi mozga-
lom által mint kelnek új életre, föl kell említenem két
egyházat: Thening és Gallreukirchent (Felső-Ausztria).
Az első egyházközség II. József türelmi rendelete után
állt elő; igen szép és nagy, de a népességhez képest
még sem elég tágas temploma van. Gallneukirchen

* Hogy mennyire tudták fanatizálni a pápista papok
Innsbruckban ezelőtt a hatóságot, mutatja a jelenlegi boszniai kor-
mányzóznak az esete. Évekkel ezelőtt leánya, a ki anyja révén
református volt, hirtelen meghalt Innsbruckban. A hatóság tel-
jességgel nem akarta megengedni még ideiglenesen sem az „eret-
nek” leánynak az innsbrucki temetőben való eltemetését. Csak
felsőbb beavatkozásra lehetett a temetést véghez vinni. Közvet-
len forrásból hallottam elbeszélni ezen vérlázító esetet,

Boos Mártonnak, az igazság hirdetőjének a gyümölcse. Theninghez, mint egyházközséghez sok falu tartozik. Különben ez így van egész Ausztriában. Van olyan lelkész, a kinek a keze alá 47 község tartozik. Ezen körülménynek tulajdonítható, hogy a reformáció korából származó egyházak nagyobb része elenyészett.

Az evangéliumi mozgalomnak egyik nagy érdeme az, hogy az új egyházközségek lelkészei felkutatják kerületökben az evangélikusokat. Példa erre a következő: Teplitzben a lelkész hivatal előtt csak 404 egyháztag volt ismeretes, holott az evangélikusok számát 2000-re becsülték. A lelkészek aztán nap mint nap fedeznek fel krypto-protestánsokat, a kik származások és érzelmüknel fogva is evangélikusok, de eddig lelki gondozás tekintetében egészen el voltak hanyagolva. Természetesen, most már felkeresik őket s felszólítják, hogy látogassák az istentiszteletet, gyermekeiket küldjék vallás-oktatásra s mint tagok csatlakozzanak az egyházközséghez.

Gallneukirchenben, a mint mondtuk, Boos Márton katolikus lelkész 1806—15. oly irányban működött, hogy az általa elhintett magból kelt ki az evangélikus egyház. Boos 1815-ben elűzték s utódja követőivel nagyon mostohán bánt, míg végre a lakosság egyrésze 1820-ban evangélikus lett. A midőn a többiek is akarták követni ezen példát, évek hosszú során kintak őket, míg végre 1847-ben megengedték nekik az evangélikus egyházba való átlépést. 1860-ban épített a 150—200 lélekből álló község egy kis iskolát Weikersdorfban, két órányra Gallneukirchenben, a hol a hívek nagy része lakik. Csak 1871. óta van saját lelkészök.

Az iskola 1872. óta működik, a midőn egy svájci tanító vállalta magára a tanítást. Mily sok áldás áradt szét az óta ezen a helyről az evangélikus Ausztriára. Az iskolával kapcsolatban építettek árvaházat. A betegek menhelyéből az idő folyamán egy diakonissa intézet fejlődött ki, a mely tagjait Bécsbe, Meranba, Pozsonyba stb. küldi. Ehez járul még a Márton-intézet epileptikusok és lelki betegek számára. A községnek éppen most, a midőn a felebaráti szeretet munkáját, az evangélikus árvák segélyezését oly nagy mértékben gyakorolja, egész Ausztriában nagy tekintélye van. Nagy feltűnést keltett nem régen, hogy a aussigi kórházban a katolikus irgalmas nővéreket evangélikus diakonissákkal pótolták s a cserével mindenki meg van elégedve.

Bécsben az evangélikus mozgalom szintén meglehetősen erős. Sokat tesz e tekintetben az ifjúsági egyesület, a melybe bárki beléphet. Hány a vallástól eddig idegenkedő embert nyertek már meg itt az evangélikus eszméknek. Ezen egyesület indítványára tartották meg Bécsben az elmúlt évben a mértékletességi kongressust. Fájdalom az osztrák törvény megtiltja a vallásos iratoknak kolporteurok által való terjesztését s így a mértékletességi eszme sem haladhat előre, úgy a mint kellene. Ha már az ellenfél az egész mozgalmat politikai jellegűnek tartja, miért állja útját a nem politikai, tehát a vallásos iratok terjesztésének.

Különösen erősen lüktet az evangéliumi mozgalom Stájerben és Karinthiában. Müzzuschlagban Rosegger Péter költő buzgólkodása következtében csinos templom épült az evangélikusoknak, a melyet 1900. november 11-én szenteltek fel. Ez alkalommal számosan tértek át az evangélikus hitre, sőt a mint egy berlini hírlap abban az időben közölte, maga Rosegger is.* Müzz-

* Az evangéliumi mozgalom ezen kiváló harcosáról a Debr. Prot. Lap 1901. évi 20—22. számában részletesen megemlékeztem. Az ő egész szereplése nyilvános tanubizonyosága az evangélikus eszmék diadalának.

zuschlaghoz, a mely maga is csak egy pár évvel ezelőtt alakult át önálló egyházzá, tartozik Kindberg, a hol az evangélikusok a hatóság jóvoltából a városházán tartják az istentiszteletet. A község előtti magaslalon van egy protestáns birtokosnak a kápolnája, a melyben ősi szokás szerint évenként egyszer katolikus istentiszteletet tartanak. A birtokos most ezen kápolnát az evangélikusok részére rendezte be. De nem sokára klerikális részről protestáltak ellene s bár az első fórumon az evangélikusoknak adtak igazat, az ellenfél addig mesterkedett, míg a kedvező ítéletet megsemmisítették. Számos olyan templom van, a melyet csak ritkán vagy egyáltalában nem használnak, de a protestánsok iránt való gyűlölet nem engedí, hogy evangélikus istentisztelet tartassék azokban.

Müzzuschlaghoz tartozik továbbá Bruck an der Mur. Itt az evangélikusok, a leginkább a katolikus egyházból léptek ki, a város legszebb részén egy épületet vásároltak, a melynek egy részét kápolnává alakítják át. Ime a Mur völgyében, a mely az ellenreformációig egészen protestáns volt, ismét éled az evangéliumban való hit s vele együtt új bátorság, új erkölcsi erő!

Grácban Stájerország szép fővárosában az evangélikus egyházközség 4000 tagot számlál, a melyek között 1500 áttért van. Az ottani lelkésznek a rengeteg munka elvégzésére három segédlelkész áll rendelkezésére. A városban van „evangélikus haladási egyesület” is egy titkár vezetése alatt, a kinek a működése a belmissió körében mozog. Ezen férfinak a munkája bibliai órák tartásával, az ifjúsági egyesület vezetésével igen áldásos eredményeket hoz létre. Az ugynevezett családi estélyek, a melyeket most széles körben tartanak, első sorban arra szolgálnak, hogy a reformátorok működéséről s munkájáról fölvilágosító magyarázatot adjanak, másfelől pedig a hallgatóság között levő nagy számu katolikusoknak bepillantást engedjenek a protestantismus szabad szellemi életébe. Ha a reformáció ősei, azok tettei és szenvedései a hallgatóságra megtették a magok hatását, annyira, hogy sokan azt kérdezik: miképpen merithetünk az ő lelki erejükből: a felelet nem hangozhatik másképpen: Isten igéje által! ezen ige iránt való engedelmségben rejlett az ő erejük is. Ebben rejlik még ma is a protestantismus ereje. Tehát föl az igéhez! Igen ezen szép egyesületnek ez a jelzava; Isten igéjének az ápolását tűzte ki feladatául.

Ezen egyesülettel van még összeköttetésben két intézet: „A béke — otthon” — üdvözlő ház lábadozó betegek számára és az „Emmaus”, otthon beteg cselédek számára.

Grác két legnagyobb filiája Stainz és Fürstenfeld. Stainz tisztán áttérőkből alakult egyház. Teljesen katolikus vidéken, a hol még a reformáció idejében sem talált talajra az evangélium, alakult meg 1899-ben Stainzban a protestáns egyház. Hogy mily gyorsan erősödött, mutatja azon körülmény, miszerint már 1901. szept. 29-én nagy ünnepséggel fölavatták ujonnan épült templomát. Ma már tart segédlelkészt s rövid idő alatt szervezve lesz a rendes lelkészi állomás is.

Ausztria legszebb s leghivebb egyházai közé tartozik Fürstenfeld. Sokáig figyelmen kívül hagyták ezen egyházat, de azért az evangélikusok folyvást összetartottak s gyakorolták maguk a biblia-olvasásban, míg végre a figyelem feléjük fordult. Először Grácból gondolták, most pedig a legutóbbi időben már saját lelkészök van. Egy sörgyáros gyárában ingyen adott nekik

helyiséget istentisztelet számára. A szöszéket, a padokat a hivek szerezték be, a kiknek legnagyobb része dohánygyári munkásokból és munkásnőkből áll. Az egyház adakozási könyve csodálatos adatokat mutat fel ezen szegény emberek áldozatkészségéről. És mily örömmel hallgatják a predikáló lelkészt! Sem a távolság, sem az idő nem tartóztatja vissza őket az istentisztelettől.

(Folyt. köv.)

Veres István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tisztelettel kérjük lapunk hátralekos előfizetőit,** hogy az esedékessé vált díjakat sziveskedjenek a kiadó hivatalhoz haladéktalanul beküldeni. Mindenki által könnyen érthető elvünk az, hogy a lapunkat csak azoknak küldjük, a kik a különben is minimumra leszállított előfizetési díjat megfizetik. Közelg az esztendő vége s nekünk is rendezni kell dolgainkat. Sziveskedjenek hát az illetők tiszteletteljes kérelmünket figyelembe venni s postafordultával teljesíteni.

— **Harminchárom éves osztálytalálkozó.** Szélesebb körű érdeklődésre is méltán tarthat igényt az a találkozó, melyet azok az osztálytársak rendeztek f. hó 21-én Debrecenben, kik itt 33 évvel ezelőtt, 1869-ben tettek érettségi vizsgálatot. Meglett férfiak, kik között már néhány nagyapa is van, ölelkeztek igaz baráti szeretettel, a régi ifjukor emlékeinek felújításában egymással; eltűnt minden, köztük esetleg meglevő társadalmi különbség; egy szív, egy lélek, egy gondolat dobbant abban össze: annak az alma maternek, annak a drága édesanyának, annak a főiskolának a szeretete, mely hatását, nevelő erejét, imé, évtizedek múltán is mutatja. A találkozó osztálya 33 évvel ezelőtt 88 tagból állott; ennyien tettek érettségi vizsgálatot, és pedig közülök 9-en kitűnő s a többiek is, egytől-egyig elfogadható eredménnyel. A találkozó idején meghaltak már 34-en; megjelentek 37-en, a többi pedig nagyrészt kimentette magát, úgy hogy mindössze ketten voltak, kik az osztály összehívásával foglalkozott egyik volt tanuló, Csiky Lajos többszöri meghívására sem adtak életjelt magokról. A megjelent 37 férfi, érdeklődően az iránt is, hogy közülök ki mire vitte, s micsoda helyet tölt ma be a világban, a maga névsorát így állította össze: Bajza Lajos máv. főmérnök Budapest, Bódy Zsigmond rektor és s. lelkész Nagy-Rábé, Csiky Lajos Ferencz József r. lovagja, theol. akad. tanár, fogházi lelkész Debrecen, Csomay Imre ügyvéd Szatmár, Czukor Sámuel ügyvéd Budapest, Dobos László tanító H.-Nánás, Fodor Mihály ispán Albis, Garán Dániel ügyvéd Gödöllő, Gombos Endre vasuti tiszt Debrecen, Hegedüs Károly kir. tan. a vaskorona és a francia becsületrendek lovagja, a m. kir. állami felső ipariskola igazgatója és a m. kir. technológiai iparmuzeum főigazgatója Budapest, Dr. Imre József orvos, szemkórházi igazgató, az orsz. közegészségi tanács tagja H.-M.-Vásárhely, Kis Antal földtökos M.-Keresztes, Kovács Gábor takpt. pénztárnok H.-

Szoboszló, Márk Endre a szerb Takova, a török Osmanje-rendek tulajdonosa ügyv. kamarai elnök, egyh. ker. és főisk. ügyész Debrecen, Moógor Károly ügyvéd Budapest, Mucsy Mihály jegyző M.-Berény, Nagy Gyula áll. anyakönyv v. Debrecen, Nagy László lelkész Nagy-Ar, Nagy János városi főjegyző, megválasztott tak. p. igazgató Turkeve, Nyirő Gábor m. k. tengerhajózási főfelügyelő Fiume, Péntes Sándor megyei árvászeki elnök Debrecen, Pólya Mihály polg. isk. tanár H.-Szoboszló, Rickl Gyula igazságügyminiszteri oszt. tan., a nemzetközi börtönügyi bizottság elnöke Budapest, Sallay Gábor tak. p. pénztárnok H.-Nánás, Dr. Sárváry Gyula v. főorvos Debrecen, Schwarcz Ignác ma: Somosi Ignác kir. fogház,-kör, v. m. tb. járás-orvos Nagy-Károly, Szabó Imre uradalmi intéző Sajó-Vámos, Szabó Menyhért lelkész Kaplony, Szathmáry László tanító Érkörtvélyes, Szép Sámuel ügyvéd Derecske, Szőke Sándor leánytanító Esztár, Timár Imre egyh. tisztv. Debrecen, Tóth Károly kor. arany érdemkereszt tulajdonosa, árm. társ. ig. főmérnök Szegszárd, Tóth Lajos lelkész, egyhm. főjegyző Tisza Dob, Tóth Sándor gymn. vallás-tanár s. lelkész Makó, Tripsó Mihály orgonista-kántor B.-Ujfalu, Dr. Juhász Lajos orvos Budapest. A meg nem jelent, de életben levő volt tanuló, társak közül is többen igen szép állásokat vívtak ki maguknak a társadalomban. A találkozás újraismerkedési estélyvel kezdődött f. hó 20-án, szombaton estve az Angol királynő vendéglő egyik éttermében. Véghetetlenül megható jelenetek játszódtak le ez alkalommal főleg azok közt, kik 33 évvel ezelőtt, mint egymás szívéhez közelebb állott jó barátok váltak el egymástól s azóta soha nem találkoztak, most örömkönyök közt ölelkeztek újra. Másnap reggel istentiszteletre gyűltek össze a főiskolai oratoriumban, hol Csiky Lajos mondott hálaadó imádságot. Majd meg a diszterembe mentek át, velök menvén az oratoriumból ide is egyetlen életben levő volt tanárunk, Tóth József s a főgymnasium jelenlegi igazgatója, Sinka Sándor is, kik közül az elsőt Hegedüs Károly, a másodikat Dr. Imre József üdvözölték melegen átérzett szavakban, mire ezek hasonló érzellemmel feleltek. Elhatározták, hogy hét év múlva 40 éves találkozóra újra összejönnek; lefénnyképeztették magukat s a kollégium jeles tanárai élete megírására alapítványt tettek, melyre eddig 256 korona gyűlt közöttük össze. úgy hogy ez összegből mindenik az újabb találkozásig évről-évre fizetni fogja a reája eső, illetőleg általa aláírt összeget. Délben közeledre gyűltek össze a nagyerdei pavillonban s estve bucsuvacsorára ismét az Angol királynő vendéglőben, s azután a hét év múlva való boldog viszontlátás reményében, egy szép nap emlékeivel meggazdagodva, felfrissülve távoztak el ki-ki a maga életutjára. Szép és nemes az a cél, melyet ez osztálytársak alapítványuk elé kitűztek. Majd közleni fogjuk az alapító levelet is, s általában érdeklődéssel fogunk viseltetni ez alapítvány fejlődése, további sorsa iránt.

— **Hegedüs Sándor alapítványai.** A dunántuli egyházkerület új főgondnoka legközelebbi beiktatása alkalmával 20,000 koronát adományozott egyházának. És pedig 10,000 koronát a pápai ev. ref. tanítóképző intézetnek; 4—4000 koronát a theologiai és főgymn. konviktusra; 2000 koronát pedig a pápai ev. ref. templomalapra. Hegedüs Sándornak ez újabb áldozatkészsége csak azt bizonyítja, hogy „dignus eo loco“ melyre megválasztott „Ad multos annos!“

— **Hírek az angol róm. katolikus egyházból.** A róm. kath. sajtó s értjük a magyart is kedvtelvel szokta hirdetni, hogy Angliában napról-napra mint nyo-

mul előbb-előbb a katholicismuz s nem egyszer jósolták már meg Albion fiainak küszöbén álló rekatholizálását. Ezekkel a tendentiosusan terjesztett hírekkel szemben egészen másképpen hangzik az a nyílt levél, melyet a napokban egy róm. kath. pap névszerint *O'Halloran* tett közzé a „Daily chronicle” hasábjain s a melyben következő bepillantást enged az angol róm. kath. egyház belső viszonyaiba: Két levél másolatát csatolom ide, melyet 1900. június és augusztus hónapokban küldöttünk el *Rampolla* és *Vaughan* kardinálisokhoz. A *Rampollához* intézett levélben ezt irtuk: nagyon fontos, hogy a pápa ő szentsége ne legyen tájékozatlan az anglia róm. kath. vallás helyzete felől. Itt a világi papsággal rendkívül igazságtalanul bánnak. Dacára XIII. Leo, Romanes Pontifices konstitúciójának, a katolikus szerzetes rendek minden nagyobb angol városban terjeszkednek; minden gazdag kerületet és missiót magokhoz ragadnak; élnek mint világi papok és pedig teljességgel nem úgy, mint szegénységi és tisztasági fogadalmuk követelné. Zaklatják a gyülekezeti rendes papokat, papság és publikum között skandalumokat, viszálykodásokat insceniroznak; az igaz hitűeket valóságosan kizavarják a katolikus egyházból s megakadályozzák, hogy más hitűek abba belépjenek. A Vatikánt pontosan értesítik azon csekély nyereségről, mely az áttérések folytán a róm. kath. egyház javára esik, de elhallgatják azon ezreket, kik a jó katolikusok közül évről-évre a skandalumok és az egyházi administráció hitványasága miatt lépnek ki az egyházból. Minekutánna pedig mi, — a világi lelkészek nagyrésze — ezek ellen támogatást nem találunk, elhatároztuk, hogy a törvényt magunk vesszük a kezünkbe; annál fogva egy kiegészítő püspökséget állítunk fel, a melynek az lesz a kötelessége, hogy jogainkat és kívánságainkat védelmezze; a szerzetes rendek tulkapásait korlátozza mindaddig, míg végre Róma biztost küld ide, a ki a mi panaszaikat megvizsgálja és segítségünkre jön. A kiegészítő püspökök egyikévé én választattam és a Vatikán közbe nem lép, még pedig tekintetnélküli erélyvel, akkor én Isten dicőségére és a katolikus egyház javára küzdeni fogok és nem nyugszom addig, míg magamat valamelyik róm. kath. püspök által fel nem szenteltetem. A másik levél *Baughan* kardinálishoz küldetett. Ebben meg egy papról van szó, kit *Brindel* püspök állásától igazságtalanul megfosztott s *O'Halloran* azzal fenyegetődik, hogy ha ezt a papot hivatalába vissza nem állítják, ő mint „kiegészítő püspök” hivatalából kitolyólag fog annak London egy más kerületében új állomást adni. Hát bizony ezek a tények azt bizonyítják, hogy Angliában sem olyan vigan folynak a katholicismus dolgai; mint a hogy azt a katolikus sajtó világgá kürtöli.

— **Bibliafordítás és Görögország.** Kevéssel ez előtt Görögországban kísérletet tettek, hogy az evangéliumokat népies görög nyelvre lefordítják és azt veszik használatba. Ez a kísérlet azonban a Cyrill-betűkben valóságos mysteriumot sejtő nép körében nagy s fenyegető mozgalmat támasztott. Most Áthenből azt írják, hogy az evangéliumoknak egy új görög nyelvű fordítása legközelebb mégis meg fog jelenni, a maga idejében sokat emlegetett *Pallis* tól. Ennek következtében, mint „Pal. Korresp.”-nek Áthenből írják a belügyminiszter az összes hatóságokhoz egy rendeletet bocsátott ki melyben bármilyen bibliafordításnak Görögországba való bevételét szigorúan eltiltja.

— **A szabad Schweiz és a katolikus kongregációk.** Köztudomásu dolog, hogy Franciaországban a kongregációkra az utóbbi időkben rossz napok járván,

onnan azok minden valószínűség szerint rövid időn más országokba fognak bevándorolni, sőt megkezdték a bevándorlást már eddig is. Ebből az alkalomból kifolyólag a schweici „Bündesrat” augusztus 19-én a következő határozatot mondta ki: támaszkodva a szövetségi alkotmány 52-ik §-ra Schweizban tilos letelepedni a következő szerzetes rendeknek és kongregációknak: a) „a cisterciátáknak Hahnberben (st. Gallen) b) a dames de Nazareth”-nek Nyon mellett c) a Karmelitáknak Bexben d) a Religieuses de Jesus Christ”-nek Montreuxban e) a karmelitáknak Vasselinben. f) az „Ohlantes de l'Assomption Braimoisban g) a karthausiáknak Saxonban és Lenkben h) a „Missionnaires de Notre Dame La Sallette” Massanoezben i) a klassáknak Monztheyben k) a Societé de Marie réparatrice”-nek Montheyban l) a „Religieuses de la st. Famille”-nek Sidersben m) a karmelitáknak Monteyben. 2. Az itt megnevezett szerzetes rendeknek és kongregációknak e végzés kihirdetésétől számítandó 90 nap adatik, hogy ügyeiket rendezzék. 3. Ezen rendelet végrehajtásával st. Gallen, Waadt és Wallis kántorok kormányzósága megbíztatik s jelentésüket a szövetségtanács bevárja. Ime ilyen energikusan lép fel a szabad Schweiz a szerzetes rendek beözönlése ellen! Nálunk Magyarországon a jezsuitáktól sem tudunk megszabadulni, pedig azok törvény ellenére fészkeltek be itt magukat. Kíváncsian várjuk, hogy a mikor azok a francia kongregációk majd Magyarországra felé veszik az utjokat, lesz-e nálunk bátorság és erő ezekneknek útjába állani!? Schweizban communisták, anarkisták, nihilisták stb. szabad menekésre találnak, de már a szerzetes rendek és kongregációk számára nincs Schweizban sem hely. Méltó e jelenség felett gondolkozni.

— **Értesítés.** A tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága részéről az 5. és 6. elemi osztályok olvasókönyvére 1902. évi nov. 1. határidővel hirdetett pályázatban résztvenni kívánókat tisztelettel értesítem, hogy pályaműveiket ne Hódmezővásárhelyre nt. Szabó János ur címére, hanem Kabára nt. Dávidházy János esperes urhoz küldjék. Debrecen, 1902. szept. 22. *Kovács Lajos* bizottsági jegyző.

— **Egyházmegyei közgyűlés.** A debreceni ev. ref. egyházmegye f. évi őszi közgyűlését október 8. napján fogja Debrecenben megtartani. Okt. 7-én d. e. népiskolai tanügyi bizottsági gyűlés; d. u. 4 órakor a szokásos előértekezlet leend. A gyűlés tárgyai: esperesi jelentések a belhivatalnokok személyzetében történt változásokról; a kegyeleti évekre jogosult lelkészekről; a f. évben végzett egyházlátogatásról. Az egyházmegyei bíróság időszaki tanácsának újra választása. A tisztújítás elrendelése. Az egyhm. nevelési segélyre felvétel. A bakonszegi „Nadanyi-alapról” jelentés. A m. pécsi egyház ajánlata az egyházmegyei levéltár helyiségét illetőleg. Az 1888. aug. 23-tól 1902. ápr. 8-ig tartott egyházmegyei gyűlések jegyzőkönyveikhez készített betűrendes tárgymutató felett intézkedik. Némely tanítói állások részére az állam által engedélyezett korpótlék és fizetés kiegészítés stb.

— **Kongrua számadás.** Egyházkerületünk pénztári hivatala a f. év 2. feléről elkészítvén a kongruaszámadást, jelezzük abból a következő tételeket: a 39783—1902. sz. a. kelt utalványozó jegyzék szerint kifizetendő volt 69702 k. 85 f. Ennek fedezésére szolgált a folyó év első felének pénztári maradványa 13043 k. 10 f. és az ujonnan kiutalt 56659 k. 65 f. összesen:

69702 k. 75 f. Nem volt kifizethető részint halálozás, részint állomásváltoztatás következtében 760 k. 36 f. Külön rendeletre kifizettetett 816 k. 19 f.; és így a kifizetett illetmények végösszege 69758 k. 68 fillért tesz; fedezetlen kiadás az egyházkerületi pénztárból előlegezve 55 k. 93 f. Az első félévre 68,608 k. 80 f. fizetett ki, és így a 2. félévi járandóság 1077 k. 88 fillérrel multa felül az első félévit, a minek magyarázata abban található fel, hogy néhány lelkészi állomás illetménye az előző évről is csak e 2. félévben juthatott a rendezés befejeztével kifizetés alá.

— **Főiskolánk pénztári számadása.** Az 1901/2-iki gazdasági év számadásából a következő főbb tételeket közöljük olvasóinkkal: egy évi bevétel (forgalmi) volt 1082,847 k. 92 f. kiadás (forgalmi) 999038 k. 38 f. pénztári maradvány 83809 k. 54 f. A jövedelem-költség eredménye a közszükségleti és tanszéki pénztárról 13,342 k. 35 f. a betegsegélyző pénztárnál 2817 k. 07 f. a könyvtári pénztárnál 2831 k. 89 f. a nyugdíjintézeti pénztárnál 7197 k. 30 f. a pálya- és ösztöndíjalapoknál 14083 k. 59 f. az énekes könyvi pénztárnál 1677 k. 35 f. a tápintézeti pénztárnál 2609 k. 29 f. a fűvészkerti pénztárnál 1312 k. 62 f. a bölcsészeti fakultás (egyetem) pénztáránál 11,671 k. 83 f. az énekkari pénztárnál 2466 k. 03 f. a kiegészítésre váró alapoknál 40310 k. 47 f. a tisztviselők és szolgák nyugdíjintézete pénztáránál 5109 k. 21 f. ha ezekhez vesszük az épített új pénztár 3 k. 97 f. maradványát s a tökesegélyes egyházak tökevvisszahelyező pénztárának 1412 k. 21 filléres gyarapodását: a jövedelem többlet 106,845 k. 18 fillerre megy. Az előző évi tapasztaláshoz képest aránylag kevésnek mondható a nyugdíjintézet jövedelem-többlete, de ennek oka egyfelől az, hogy ez a pénztár is kezelési hatód-kötelezettség alá vonatott ettől az évtől kezdve közel 4000 korona erejéig; másfelől pedig a helyettesítés és egy rendkívüli kiadás 3000 k. újabb költséget okozott; sőt a tanári fizetések rendezése következtében az országos nyugdíjintézeti befizetés is szokatlanul magas volt az egyszerűminderkori tételek révén. Az átalakítási évjáradékokat a megfelelő töke befizetésével több egyház megváltotta; ezen a címen 6219 k. 65 f. folyt be. Több rendbeli kisebb alapítványokon kívül nagyobb alapítványként szerepel a Jámbor Ferencz-féle befizetett 6000 koronás énekkari alapítvány. A bölcsészeti fakultás javára a kamat nélkül kötelezett ajánlatokból 6185 korona, a kamatozókból 590 k. folyt be; az évi adományok összege pedig erre a célra 674 k. 10 fillért tesz. Ezekkel kapcsolatban megemlítjük, hogy néhány nagyobb alapítványnak a befizetése folytán a Collegiumi pénztár abban a helyzetben van, hogy kikölesönözhető pénzkészlettel rendelkezik. Felhívjuk erre a körülményre úgy a kölcsönt venni szándékozó egyházközsegeket, mint a kellő biztosítékkal rendelkező egyes ügyfeleket. Kölcsönzési szabályzatok megkeresésre a pénztári hivatal készséggel küld bárkinek; az abban fog-

lalt utasítás szerint megírandó kérvény a collégiumi ügyészi hivatalhoz küldendő be.

Szerkesztői üzenet.

Ö. T. Tisza-Köröd. Törvényeink 239. §-a az egyházi adók kivételét az egyes egyházközsegekben fennálló törvényes gyakorlat szerint meghagyja az egyes egyházak jogkörében. Az önkö adókulcsa ennek következtében, — feltéve természetesen azt, hogy annak idején az a felsőbb egyházi hatóságok helybenhagyását is megnyerte, — érvényes s annak kötelező ereje alól senki ki nem vonhatja magát. A hozzám intézett sorokból nem tudom kivenni, hogy az özvegy jegyzőnével egy háztartásban élő két özvegy papné, az özvegy jegyzőné két leánya-é? De ez felcselem lényegén mit sem változtat, mert ha az adókulcs úgy van megállapítva, hogy minden családfő annyi 2 koronával rovatik meg, a hány 16 évet betöltött családtagja van: akkor a két özvegy papné után is fizetni kell 2—2 koronát s ezt vagy az anya, vagy ők magok fizetik. Csak a forma lehet vita tárgya, de maga a fizetés kötelezettsége nem. — **P. Gy. Karász.** A kérelemnek lapunkban szívesen helyet adok, — de azt még eddig nem kaptam meg. Az egyházi felsőbb hatóság megerősítése pedig nemcsak ajánlatos, hanem határozottan szükséges is. Nehány évvel ezelőtt, — mikor még földesi pap voltam, két csavargó, — kik közül az egyik tanítónak, a másik meg egyházi gondnoknak adta ki magát, — egyházamban egy erdélyrészi ref. gyülekezet számára gyűjtött, — s később kisélt, hogy mindakettő zsidó volt s hamis okmányokkal szedtek rá bennünket. Le is tartóztatták őket, — ha jól emlékszem, B-Tordán. Püspökladányi lelkészkedésem idejében meg egyszer az „Eötvös alap“ javára akartak bizonyos szédelgők koncertet rendezni s mikor a megbízatás után kezdtem kutatni, — kámforrá váltak; stb. Ilyen körülmények kö. ött és valószínűleg más lelkészársam által is szerzett tapasztalatok után semmi szin alatt sem szabad a gyűjtőket elbocsátani addig, míg a felsőbb egyházi hatóságnak a gyűjtés be nincs jelentve. — **Sz. I. Nagyszalonta.** Bejött. — köszönöm. Egy más s a lelkészek által szélteben olvasott politikai lapban megjelent ugyan már e beszéd s így aktuálitását meg lehetösen vesztette, — de azért úgy érzem, hogy meg kell annak a mi lapunkban is jelenni! Óhajandó lett volna, hogy senki bennünket ne előzzön meg, de hát ha nem így történt, azt csak sajnáljuk, s így most már az utólagos közlésre szoritkozunk. A mi kedves tiszteletes urnak arra a bizonyos lapra vonatkozó kritikáját illeti, — hát én azzal semminemű összekötésben nem állván, elfogulatlanul s érdektelenül mondhatom a következőket: rendkívül nehéz, sőt lehetetlen olyan lapot, — legyen az bármilyen jellegű, — írni, vagy szerkeszteni, mely mindenkinek tessenék. Még predikáció sincs olyan s majd tapasztalni fogja ön az életben hogy az a templo ni beszéde, mely hallgatónak egy részét lázba hozza, a másik részénél talán éppen az ellenkező fogadtatásra talál. Még inkább így van ez az ujságírásnál. Az ujságot, mindenki megkritizálja; arra mindenki haragszik s azt mindenki szereti. Sehol az érzelmeknek oly vegyes kavardása, mint ezen a téren. Az a bizonyos lap is önnek nem tetszik; egyben, — másban lehet is igaza. Nem vitatom; megengedem. De azt meg tapasztalatom után állithatom, hogy egész vidékek meg tűzbe mennének érte; tessék csak figyelemmel kísérsni, hogy hány egyházmegye fejezi ki iránta elismerését: s talán ezeknek is igazok van. Subjectiv szempontok döntenek itt a legtöbb esetben s valamint nincs a világon olyan ember, kiről egyszer s másszor jót is, rosszat is ne mondtak volna: úgy bizony nincs olyan ujság sem, mely mindenkinek szája ize szerint való volna. Nem volt ilyen még a Kossuth „Törvényhatósági Tudósító“-ja sem. Hogy én nekem mi a nézetem arról a lapról? Az a kérdésre nem tartozik. Hanem, mert magam

is ujságíró vagyok ez idő szerént, engedje meg kedves tiszteletes ur, hogy el mondjam előtte a következő valóságos históriát. egy meleg nyári vasárnapon a délélőtti istentisztelet után egy uri családnál a lelkész iménti praedikációja képezte a beszéd tárgyát. Jelen volt maga a lelkész is. No tiszteletes ur, — mondja a ház urnöje — én még ilyen silány beszédet nem hallottam az ön szíjából! Ne vegye rossz néven őszinteségemet, de igazat mondok. „Már miért venném rossz néven?” Szól vissza a lelkész. Engedje meg azonban asszonyom, hogy egy dologra én is emlékeztessem. Én többször voltam már szerencsés az asszonyom konyhájáról az asszonyom asztalánál ebédelhetni s nem mindig tyukhusos laskát ettünk itt . . . hanem néha felkerült az asztalra a paszuly is* . . . Lássá uramöcsém, míg nem volt olyan politikai lap, mely a mi ügyeinknek a szószólója lett volna, addig a miatt panaszkodtunk s egy ilyen ujság megteremtése felől komolyan tanácskoztunk. Most már van talán 3 is; s ime mennyi féle kritika? Se baj! Így halad a világ. Ha soha senki nem állította volna azt, hogy a nap teste fekete, bizony nem jöttek volna rá, hogy tüztenger. Különb n szívesen üdvözlöm önt. — **Sz. Ibrány.** Arra már későn érkezett, hogy ebben a számban kiadhassam. De legközelebb jönni fog mindenesetre, még pedig az első helyen! Rendkívül érdekesnek, *de egyszersmind tanuságosnak is tartom*, hogy milyen különböző szempontokból itélik meg az emberek azt a beszédet! Tüdős „limonádé izünek” tartja; ön Gróf Tisza Istvánban „szabadelvű theologia” (á la Tübinga, Jena, nálunk Ballagi, Nagy Gusztáv stb. nemde?) előharcosát üdvözlö. A harmadik csak a keresztyén jelleget veszi észre és méltatja Tiszánál; de már arra nem szívesen reflektál, hogy ez alá a kalap alá kicsiny erőltetéssel a Szentháromság-tagadókat is be lehet szorítani. Magam

is foglalkozni akartam e beszéddel, de annál jobb, ha más teszi ezt. Már csak azért is szívesen veszem a beküldött cikket. Annak a „szabadelvű theológiának” s „felekezett nélküli” kere ztyénségnek én ugyan barátja soha sem voltam, nem is leszek soha, de már abban szívesen kezet fogok a cikíróval, hogy Gróf Tisza István esemény számba menő s igaz protestáns szelleműl duzzadó keresztyén szép beszédet mondott s megérdemli az üdvözlöt. Ismétlem: jönni fog! Együtt a hozzánk csak most e sorok írásakor beküldött beszéddel.

T a r t a l o m - j e g y z é k: A debreceni indítvány s a református egyház-alkotmány alapelvei. Erőss Lajos. — **T á r c a:** Régi templom. Láczy József. — Az ev. ref. egyetemes Énekügyi Bizottság, 1902. évi április 26—28. napjain Budapesten tartott üléseinek jegyzőkönyve. Radácsi György. — **T a n ü g y:** Szakfelügyelet az ev. ref. népiskolában. — **K ö z é l e t ü n k:** A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság hódmezővásárhelyi közgyűléséről. — A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. Korocz József. — **K ü l f ö l d:** Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomról. Veres István. — **K ü l ö n f é l é k.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Az új iskola-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.

Nvomatot' Hoffmann és Kronovitz könyvmdájában, Debreczenben, 10piac, * főpostával szemben.